

Ignorisanjem antifašizma - Evropi se okreću leđa

Sazdana na tekovinama i principima antifašističke borbe, savremena ujedinjena Evropa za Dan Evrope, svoj službeni praznik, proglasila je 9. maj - dan pobeđe nad fašizmom u II svetskom ratu. Samim tim sasvim je jasno da se odnosom prema antifašističkim tradicijama izražava istinska pripadnost evropskim stremljenjima ili se Evropi okreću leđa. Upravo zbog toga, kao i zbog činjenice da bez uvažavanja antifašističkih vrednosti nije moguće uspešno ostvarivati demokratsku tranziciju, Društvo za istinu o narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. ukazuje na neophodnost da se ozbiljno i odgovorno sagledaju sve posledice i sva značenja nipodaštavanja antifašističkih tradicija u našoj sredini.

Dok se na najvišem državničkom nivou, i uz najviša priznanja antifašističkim borcima, obeležava 60. godišnjica savezničkog iskrcavanja u Normandiji, u Srbiji su ukinuti svi praznici koji podsećaju na antifašističku borbu, blate se njeni učesnici i svesno prepuštaju zaboravu svi značajni datumi te borbe.

Dok predsednik Francuske Žak Širak rasističko neofašističko skrnavljenje spomenika tretira kao napad na celu državu, kod nas se uklanjaju mnogi spomenici podignuti u znak sećanja na učesnike i događaje antifašističke borbe, osuđuju na propadanje i prepuštaju na milost i nemilost nekih novih vandala.

Dok predsednik Rusije Vladimir Putin naređuje gradskim vlastima Moskve da na spomenik ispred Kremlja vrata ime Staljingrada, koje uostalom nosi i jedan pariski bulevar u znak pijeteta prema borcima koji su izvojevali pobeđu u bitki

odlučujućoj za ishod II svetskog rata, u Beogradu i širim Srbije masovno su preimenovane ulice koje su podsećale na ličnosti i događaje iz vremena narodnooslobodilačke antifašističke borbe.

Pod firmom navodne borbe protiv komunizma, u ignorisanju antifašističkog nasleđa udružene su najretrogradnije društvene snage koje se i na ovaj način konfrontiraju sa aktuelnim evropskim stremljenjima. Pri tome sa ekstremnom desnicom, militantnim klerikalcima i monarhistima zajednički nastupaju i komunistički prevrtljivci, svi u uverenju da, okretanjem leđa Evropi, mogu da vrata neku svoju prošlost.

Politički odgovorni ljudi, pre ili kasnije, moraće da shvate da, uz ovakav odnos prema antifašističkom nasleđu i antifašizmu uopšte, verbalna izjašnjavanja za pristupanje udruženoj Evropi zvuče neuverljivo i neiskreno. U javnosti je sve više upozorenja koja su dužni da čuju i uvažavaju. Tako je ovih dana, povodom zapostavljenih julskih datuma u Srbiji, u medijima pored ostalog konstatovano:

- Biti antifašista pre 50 godina i danas u trećem milenijumu jednako je napredno.

- Antifašizam nije bio specijalitet komunistički; protiv fašizma se borio celi nekomunistički Zapad.

- U Hrvatskoj danas ustanovljavaju državne antifašističke jubileje jer je to svetski trend.

- Srbi ne treba da se odreknu svojih antifašističkih jubileja. Borba protiv Hitlera svetla je strana srpske istorije.

- Najvećim delom dostojanstvo Druge Jugoslavije zasnivalo se a njeno ime u

Posete Kući cveća

Povodom značajnih datuma članovi Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji više puta su kolektivno posetili Kuću cveća pri čemu su u njihovo ime cveće na grob Josipa Broza Tita polagale delegacije.

- Prilikom polaganja cveća 4. maja došlo je do susreta i do razgovora sa predstavnicima Saveza društava "Josip Broz Tito" i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske. U ime Društva za istinu o NOB-u cveće su tada položili Svetozar Oro, Šime Kronja i Anton Lah.

- Povodom 9. maja - Dana pobeđe nad fašizmom u 2. svetskom ratu, cveće na Titov grob u ime Društva su položili Zarija Stojović, Radovan Pantović i Slavko Popović.

- Delegacija u sastavu Petar Babić, Vesna Hrnjak i Husnija Budalica položila je cveće 25. maja.

- Članovi Društva kolektivno su posetili Kuću cveća i 4. jula kada je cveće na grob Josipa Broza Tita položila delegacija u kojoj su bili Žika Stojšić, Sead Hadžović i Velimir Drakulović.

svetu bilo poznato na osnovu antifašističke borbe.

- Ideološke predrasude i aktuelne političke težnje, kao i već dobro poznato prećutkivanje istorijskih činjenica, što je nanelo već dovoljno zla na ovim prostorima, neće ni ovoga puta voditi dobru.

- Zašto potirati one istorijske činjenice koje su nesporna vrednost i deo narodnog ponosa i koje nas upravo legitimišu kao ravnopravnog građanina Evrope danas i sutra?

Skrećući pažnju na ove i slične stavove koji se sve češće javno izražavaju kao izraz šireg javnog mnjenja, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. pridružuje im svoj glas podsećajući da će i oni kojima se to ne sviđa, ako žele u Evropu a bez toga nema istinskog društveno-ekonomskog preporoda, morati kao imperativ evropskog prepoznavanja da uvažavaju i poštuju antifašističku kulturu sećanja.

Nova adresa Društva

Obaveštavamo sve članove, prijatelje i saradnike Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. da su, posle dužeg boravka na privremenoj adresi, obezbeđene nove prostorije, te je od 5. oktobra 2004. adresa Društva:

Proleterskih brigada (po novom: Krunska) broj 90; 11.050 Beograd; telefon 43-07-43

Radno vreme kancelarije je, kao i dosad, od 10 do 14 časova svakog radnog dana.

Nove prostorije su, inače, kod Kalenićeve pijace i autobuskim, trolejbuskim i tramvajskim linijama u neposrednoj blizini dobro povezane sa svim delovima Beograda.

SKUPŠTINA NOVOSADSKJE PODRUŽNICE

U jubilarnoj desetoj godini postojanja

Skupština Novosadske podružnice Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi održana je u vreme kada se navršilo devet godina postojanja i rada podružnice.

Raspravljalo se o izveštaju o radu između dve skupštine i finansijskom izveštaju, razmatran predlog o promeni imena Društva, usvojen plan rada za naredni period i izabrano novo Predsedništvo podružnice. Pored gostiju iz Beograda (Nikola Kmezić, Petar Matić Dule i Žika Stojić), ovom skupu je prisustvovao i predsednik skupštine Vojvođanskog pokreta Slobodan Budakov.

U izveštaju o radu posebno su pomenuti susret povodom 58. godišnjice oslobođenja Novog Sada, rasprave o aktuelnoj ustavnoj situaciji i o političkim prilikama u Vojvodini uoči parlamentarnih izbora, akademija

Skupština je odala počast u međuvremenu preminulim članovima podružnice: Stevi Krđžaliću, Radovanu Vljakoviću, Dušanu Alimpiću, Miletu Čolakovu, Marku Dadiću, Đorđu Ristiću, Marku Isakoviću, Milošu Iđidovu, Đorđu Tesliću i Simi Protiću.

povodom 60. godišnjice formiranja Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora Vojvodine i odgovarajuće obeležavanje drugih značajnih datuma NOB-a. Uz pomnjanje izdanja povodom 60. godišnjice ustanka, pohvaljen je i poduhvat Jovanke Petković Jelke koja je u sopstvenoj režiji izdala knjigu "Aktivnost mladih u Sremu krajem 1944. i u 1945. godini".

U diskusiji povodom izveštaja bilo je reči i o održanim promocijama knjiga koje je izdalo Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u, o učešću u radu Odbora za podizanje spomen-obeležja na Fruškoj Gori na mestu gde je ubijen Ivan Stambolić. Naglašen je doprinos koji podružnica, kao jedan od osnivača, daje delovanju Vojvođanskog pokreta.

Nikola Kmezić je konstatovao da se radi lo i više nego što stoji u izveštaju, ali da to što se radi nije dovoljno poznato javnosti jer javna glasila, sem retkih izuzetaka, ignorišu rad i aktivnosti Društva i antifašističkih snaga. Predložio je da se razmišlja o tome kako obeležiti jubilaru godišnjicu Batinske bitke i druge krupne događaje pri kraju 2. svetskog rata.

Obrazlažući predloženi program rada za

naredni period, Svetko Grbić je kao centralno pitanje naznačio obeležavanje 60. godišnjice oslobođenja Novog Sada i Vojvodine. Ako tim povodom akademiju ne organizuje aktuelna vlast, Društvo za istinu o NOB-u treba da bude spremno da je organizuje sopstvenim snagama.

U okviru diskusije povodom predloga da se menja ime Društva a na osnovu materijala Ivršnog odbora Društva i mišljenja koja su posebno formulisali Svetozar Oro i Jovo Ninković, vođena je duža rasprava pri čemu je jedan broj članova zastupao gledište da ime ne treba menjati dok su drugi isticali da u javnosti postoji određena averzija prema Društvo zbog njegovog sadašnjeg imena, da Društvo pod sadašnjim imenom nema budućnost te da treba tragati za imenom koje bi bilo adekvatnije i za javnost i za članstvo a posebno za pridobijanje članstva iz redova srednje i mlađe generacije.

Zaključeno je da se o tome održi još jedna rasprava te da tek tada novoizabrano Predsedništvo podružnice formuliše stav.

Na kraju je izabrano devet članova novog Predsedništva podružnice. To su: Jon Markovičan, Ilija Drezgic, Milenko Terzić, Nikola Cvetković, Vaso Morača, Drago Damjanović, Milan Drča, Milan Prodanović i Živko Blagojev. Predsedništvo će naknadno izabrati predsednika, potpredsednika i sekretara. Za članove nadzornog odbora izabrani su Milivoj Vukadinović, Kornel Troća i Pavle Krtinić.

POVODOM PREDLOGA DA DRUŠTVO ZA ISTINU O NOB-u PROMENI IME

Sačuvati kontinuitet

Opravdano je pokretanje pitanja za promenu imena Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. Ono je nesumnjivo odigralo veoma važnu ulogu na ovim prostorima i danas predstavlja kontinuitet antifašizma u nas. I novo ime treba da sadrži taj kontinuitet. Upravo na bazi i iskustvima antifašizma treba se odrediti prema onome što donose i postavljaju XXI i naredni vekovi.

Dakle, buduće Društvo ne treba da sadrži samo ono što je bilo (fašizam) i čiji recidivi i danas postoje i prete. Ipak, antifašizam danas odražava odnos prema prošlosti koja se pokušava obnoviti. To jeste i danas aktuelno, posebno u Srbiji koja danas nije antifašistička i ne priznaje svoje antifašističke borbe. Ali, svet neće čekati na Srbiju da se prizove pameti. Mi se zbog toga ne smemo zapetljivati u kućine zajedno s njom. Treba da se okrenemo onome što donose XXI i naredni vekovi. Samo tako ćemo i dalje predstav-

jati i kontinuitet antifašizma.

Antifašizam danas znači i reagovanje na recidive prošlosti, ali to je, ipak, u svetskim razmerama, bar za sada, marginalna pojava. Na njemu se svet ne može ponovo ujedinjavati. Potrebno je definisati na čemu se danas moramo ujedinjavati. Šta je to što danas prete sveti, šta ometa njegov dalji ekonomski prosperitet, osvajanje novih sloboda za sve i više demokratije, a javlja se u drugim oblicima nego što je fašizam ali sa istim ili sličnim predznakom. Treba to prepoznavati.

Danas je važno izboriti se za život u razlikama pokušavajući ih prihvatiti kao bogatstvo a demokratskim putem usaglašavati različite interese koje narodi i države imaju i još dugo će ih imati. Potrebno je omogućiti da svako srazmerno svom doprinosu zajedničkom životu uživa i plodove svog individualnog i zajedničkog rada. U takvim uslovima nestale bi ili bi se bitno smanjile težnje za potčinjavanju drugih. Ako bi se, ipak, neko drznuo da

ugrozi druge, zajedničkom akcijom ujedinjenog sveta mora se sprečiti, sa posledicama, pre svega, po njega samoga.

Samo na takvim i sličnim sadržajima, u Društvu i oko njega okupljaće se i novi ljudi, ljudi od misli i akcije. Savez antifašista to ne izražava u punoj meri. On može biti uska platforma za ono s čim se danas suočavamo i što dolazi. Antifašizam se pokazao kao nezaobilazan pogled na svet i praksu življenja u miru, kao pravac ka uspešnijem i bogatijem svetu. Zato našu zemlju treba vratiti na pozicije antifašizma da bi i u budućnosti zadržala mesto koje joj pripada s obzirom na njeno učešće i njen doprinos antifašističkoj borbi sveta. Ono što donosi XXI vek imaće veliki oslonac u antifašizmu. A kao što je antifašizam obeležio XX vek, tako će u XXI veku sa pozicija i iskustava antifašizma nastaviti borbu za život u razlikama pri čemu će globalizacija činiti njegovu osnovu, uz mnoge zamke koje vrebaju, i dovesti do neslučenih razmera razvoja čoveka i ljudskog društva uopšte.

Đorđe RADOSAVLJEVIĆ GRNE

1944-2004 - ZA SVET ZNAČAJNA GODIŠNJICA

Svi slave, a u Srbiji u diple sviraju!

Da li je opet ceo svet protiv Srbije ili je Srbija tvrdoglavo i dalje protiv sveta sazdanog na tekovinama antifašističke borbe i dostignućima moderne nauke?

Podsećanjem na značajne datume i ličnosti zajedničke antifašističke borbe, demokratski svet se istovremeno energično suprotstavlja onima koji i danas, poturajući rog za sveću, šovinistička, rasistička i slična opredeljenja pokušavaju da plasiraju u javnost. A Srbija? Većina njenog političkog pa i dobar deo intelektualnog establišmenta ne samo da negira antifašističku borbu i antifašističke tekovine svoje sredine već nizom konkretnih pokušaja svetu dokazuje ambicije da Srbiju vrati u Srednji vek - natura se teokratska država; još malo pa će sveštenstvo dobiti zakonsko pravo da jeretike i nevernike privodi Bogu metodima inkvizicije. Pokušaj da se Darwin i evolucionistička teorija, najgrubljom zloupotrebom vlasti, izbace iz školskog programa zasmejavala je čitav svet. Izuzetak su samo poneki njegovi delovi pod vlašću i dušebrižništvom verskih fanatika, tvrdokornih fundamentalisti koji su, izgleda, potajni uzor najratobornijim srpskim vladikama.

Da bi se sagledale razmere te provalije između Srbije i savremenog sveta u odnosu na antifašističku tradiciju, dovoljno je u najkraćim crtama pomenuti šta se u Evropi zbililo poslednjih meseci pa to uporediti sa ovdašnjom zbiljom:

- Uz povike: "Fašisti napolje", građani Mančestera zasuli su jajima i smećem lidera francuske ekstremne desnice Le Pena koji je u njihov grad stigao na poziv Nika Grifina, vođe ultradesničarske Britanske nacionalne partije. Le Pen je prethodno novčano kažnjen u Francuskoj zbog podstrekavanja rasne mržnje u Parizu. Njegovu posetu Mančesteru osudili su lokalni političari a britanski ministar unutrašnjih poslova Dejvid Blanket zapretio mu je da će biti uhapšen ako tokom svoje posete izazove rasne tenzije i dodao: "Više bih voleo da Le Pen nije ovde i da Britanska nacionalna partija ne postoji u našoj zemlji."

- Francuski predsednik Žak Širak izrazio je ogorčenje zbog pojave kukastih krstova i neonacističkih parola u Duomonu na istoku Francuske, na spomeniku jevrejskim vojnicima, učesnicima bitke kod Verderna. "Nacističke i antisemitske poruke predstavljaju tešku uvredu za sećanje na francuske borbe i napad na celu državu", rekao je tim povodom Širak.

(Nije zapaženo da je neko od vodećih političara u Srbiji reagovao što je na utakmici Vojvodina-Obilić u Novom Sadu od strane navijača beogradskog kluba, očigledno pripremljenih za nacionalističko divljanje, spaljena mađarska zastava.

Više nego stidljivo zabeležene su reči radikalskog vođe Tomislava Nikolića: "Kada sam u Bijeljini, ja sam u Srbiji." Bez komentara zvanične srpske politike prošla je njegova izjava data na teritoriji druge države da će ta država "opstati još kratko", da se "neće smiriti dok Srbija ne bude od Negotina do Banjaluke").

- Dan pobeđe nad fašizmom u 2. svetskom ratu - 9. maj, koji je istovremeno i dan Evrope, obeležen je širom kontinenta. U Moskvi je, uz učešće ratnih veterana, održana vojna parada, ispaljeni su počasni plotuni. Predsednik Putin je izjavio: "Mi danas nemamo pravo da zatvaramo oči pred činjenicom da još po svetu kruže kukasti krst i ideje fašizma."

(U Srbiji se niko zvanično nije setio 9. maja. Uostalom, kako bi mogli da ga slave oni koji propovedaju da su 1944. Beograd i Srbija okupirani a ne oslobođeni? Organizovan je četnički skup na Ravnoj gori, a na saboru u Beloj Crkvi 7. jula vrvelo je od značaka, majica i postera sa likovima Radovana Karadžića, Ratka Mladića, Draže Mihailovića, sve uz pesme Bajce Knindže "Čuvaćemo tića, Srbina Mladića", "Vila kliče, Karadžiću pobedniče" i slične).

- Na najvišem nivou obeleženo je 60. godišnjica iskrcavanja saveznika u Normandiji kojim je najavljeno konačno oslobođenje

Evrope u 2. svetskom ratu. Uz veliki broj ratnih veterana, okupili su se na ovoj proslavi predsednici Žak Širak, Džordž Buš, Vladimir Putin, kancelar Gerhard Šreder, kraljica Elizabeta II, premijer Toni Bler, premijeri Kanade i Australije, lideri Norveške, Belgije, Holandije, Poljske, Novog Zelanda... Vladimir Putin najavljuje da će se sledeće godine povodom 60. godišnjice pobeđe u Velikom otadžbinskom ratu u Rusiji održati velike manifestacije posvećene učešću Sovjetskog Saveza, odlučujućem za razbijanje fašizma.

(U Sloveniji otvorena je žestoka javna rasprava o odgovornosti za činjenicu da Slovenija nije bila zastupljena na proslavi u Normandiji. Tezom da su 1944. i 1945. doživeli kao okupaciju mnogi srpski politički čelnici dobrovoljno su se isključili sa takvih manifestacije. One kojima bi oni prisustvovali, u ime "okupiranih pobedom antifašističke koalicije", u današnjoj Evropi nema ko da organizuje. Osim, možda, Le Pena i njemu sličnih).

- Posle Normandije, Francuzi su, opet na visokom međudržavnom nivou i uz učešće Žaka Širaka, zajedno sa mnogim afričkim državicima, proslavili i 60. godišnjicu iskrcavanja u Provansi. Pompezno je proslavljena i 60. godišnjica oslobođenja Pariza u 2. svetskom ratu iako je glavni grad Francuske do slobode tada došao bez razaranja i većih žrtava, više opsadom nego krvavim borbama.

(Beograd se odrekao 20. oktobra kao svog praznika iako je u borbama za njegovu slobodu oktobra 1944. poginulo tri hiljade partizana i 1.300 crvenoarmejaca. Teško je i poverovati da će i jubilara godišnjica oslobođenja biti obeležena izvan najškrtijeg protokola).

- Čak i oni koji su, tako reći do poslednjeg časa, bili na Hitlerovoj strani i slali divizije da se pod nemačkom komandom bore na Istočnom frontu - busaju se danas u svoje "antifašističke grud". U Bukureštu je, na primer, 23. avgusta proslavljena 60. godišnjica pada pronacističkog premijera Jona Antoneskua; tada je, naime, Rumunija napustila nacifašistički blok i priključila se antifašističkoj koaliciji.

(Rumuni hoće u Evropu a dobro znaju da današnja Evropa uvažava antifašističku baštinu jer je i sazdana na tekovinama borbe protiv fašizma. U Srbiji je, po svemu sudeći, značajnije šta kažu Atanasije Jevtić i njegovi istomišljenici. A pomenuti vladika citira Dostojevskog i oca Justina: "Hvala lepo, vraćamo ulaznicu za tu Evropu"; protiv toga je "da nas odrođuju od našeg naroda i da bude-mo Evropa". Zar Srbi da budu "evroslinavci", takve je vladika poimenično prebrojao, u Beogradu "ima ih jedan kombi da ih skupite, dve Nataše, dve Sonje, dva, ne znam kako se zove, Mirko Đorđević, nažalost bili se dokopali prethodne vlasti, takozvane dosovske, gde se šljam okupio, nazadnjaci koji su usred Beograda demonstrirali svoja prava na nastranosti. I bio je ministar i potpredsednik Vlade takav jedan").

Što bi rekao Đorđe Blašević: "Putuj Evropo...", u trećem si milenijumu a Srbija dokle stigne, u neko od stoleća Veka srednjeg...

N.D

Materijalna podrška Društvu

U međuvremenu, od izlaska prethodnog broja "Glas istine", materijalne priloge kao znak podrške aktivnostima društva dali su:

Sidonija Krajnović, Blažo Mandić, Petar Babić, Jokica Hadži Vasileva, Nikola Kmezić, Vera Dimitrijević, Radoslav Đerić, Miloš Stanimirović, Pero Damjanović, Ilija Radaković, Filip Babić, Radovan Pantović, Džemail Fejzo, Ksenija Papić, Mirko Tepavac, Žarko Sudžum, Savo Popović, Mina Kovačević, Slavko Čukić, Miloš Rutar, Janko Milobratović, Dušan Vujatović, Branislava Žarković, Zarija Stojović, Josif Strunjaš, Ognjen Grković. Specijalno za "Glas istine" prilog je dao Mićo Rakić iz Sarajeva.

CRNA GORA

PRESEDNIŠTVO REPUBLIČKOG ODBORA SUBNOR-a

Za jedinstvo, protiv mešetarenja

Očuvanje jedinstva u boračkoj organizaciji trajan je zadatak. U tom cilju treba pokazati mudrost, strpljenje i toleranciju, voditi razgovore sve dok je i gdje je to moguće. Istovremeno, treba reagovati na razbijačke aktivnosti i javno ukazivati na motive njihovih nosilaca.

Ovaj stav Predsedništva Republičkog odbora SUBNOR-a Crne Gore odgovor je na pokušaje grupe okupljene oko Mila Markovića da formira paralelnu boračku organizaciju, što je u poslednje vreme posebno zapaženo u Herceg Novom i Nikšiću.

Ta grupa provokaciju je izvela i prilikom proslave bitke na Sutjesci. Iako je u ovoj svečanosti učestvovala zvanična delegacija SUBNOR-a Crne Gore (prof. dr Ljubo Sekulić, Hamdija Fetahović, Ljubo Žarković, Brano Radulović), Milo Marković sa svojim trabantima pokušao je da položi venac kada je oficijelni voditelj svečanosti pozvao delegaciju SUBNOR-a Crne Gore, a bilo je i pokušaja da govori na skupu.

Markovićeve grupa dobija prostor u podgoričkom listu "Dan" koji, međutim, nije objavio odgovor Predsedništva RO SUBNOR-a u kome je, pored ostalog, napisano:

• "Izginste" braneći posječena stabla jugoslovenstva i slovenstva a neki od vaših čelnika su aktivno učestvovali u rušenju

uzome velike Jugoslavije. Kakvo licemjerstvo. Naše jugoslovenstvo je sasvim drugo. To je bivša država "od Vardara do Triglava, i od Đerdapa pa do Jadrana". Za njom žalimo. Ali, ovaj, nje više nema jer su je razbile neofašističke i nacional-šovinističke snage potpomognute crkvama, bivšom JNA i izdajničkom ratnom emigracijom u čijim su se redovima, nažalost, našli i neki borci-karijeristi i nacionalisti. Ti i takvi nemaju legitimitet da drže slovo o jugoslovenstvu i slovenskom stablu. Jer, osnova tog njihovog "jugoslovenstva i slovenstva" sadrži u sebi mržnju prema Hrvatima, Muslimanima, Albancima i drugima u Crnoj Gori i šire.

• Na javno oglašavanje ne bi imali moralno pravo da se javljaju ljudi koji su ranije, a naročito u toku Miloševićevih ratova, više puta mijenjali kape i zdušno podržavali i popularisali "gazdu sa Dedinja" koji je u crno zavio bivšu Jugoslaviju. Ponajmanje imaju pravo na potpisivanje boračke organizacije ljudi koji su avgusta 1944. zarobljeni na Krnovu u, po zlu poznatom, "Gvozdenom puku" Pavla Đurišića ili, pak, oni što su pred sam kraj II svjetskog rata sebe ranjavali da ne bi išli da se bore za slobodu, ili lunjali za njemačkom komandom do Zidanog Mosta. Takvi ne mogu nikome da "sole" pamet. Valjda smatraju da su njihove biografije zaboravljene...

Partizanske spomen-svečanosti

Glavna svečanost povodom Dana ustanka naroda Crne Gore ove godine održana je u Bijelom Polju. Sa predstavnicima Republičkog odbora SUBNOR-a tom prilikom je razgovarao predsjednik Crne Gore Filip Vujanović.

U mnogim drugim mestima širom Crne Gore održani su prigodni skupovi i položeno cveće na spomen-obeležja poginulim ratnicima i žrtvama fašizma.

• Tako je na Lazinama održano tradicionalno okupljanje da bi se odala počast četničkim žrtvama jer su tu, 23. jula 1944, ugašena 52 života posle akcije koju je, uz pomoć Pavla Đurišića, a po nalogu nemačkog general-majora Vilhelma Kajpera, izveo četnički komandant danilovgradskog kraja Jakov Jovović.

• U Dolima su se sastali Pivljani da bi se podsetili na stradanje nevinih žrtava u vreme pete neprijateljske ofanzive kada su ovde Nemci streljali 520 meštana Pivske župe među kojima i 107 mališana do sedam godina starosti.

• Delegacije opštinskih odbora SUBNOR-a Podgorice i Budve, te borci NOR-a mesnih udruženja "19. decembar" i Zete položili su vence na spomenik streljanim na Kućama Rakića gde se, juna 1942, pred mitraljeskim cevima fašističkog okupatora i njihovih domaćih saučesnika, ugasio život 94 borca za slobodu.

Bista Veljka Vlahovića u rodnom selu

U Tmanji, rodnom selu Veljka Vlahovića, bistu ovog narodnog heroja, španskog borca i državnika, u prisustvu narodnog heroja Andrije Mugoše, otkrio je predsjednik SUBNOR-a Crne Gore Andrija Nikolić.

Bista je doneta iz Brodogradilišta u Bijeloj koje je decenijama nosilo ime Veljka Vlahovića. Kako priča Moša Vlahović, Veljkov sinovac, brodograditelji su je ispratili sa suzama u očima.

Postavljanje biste i uređenje prilaza i puteva do rodne kuće Veljka Vlahovića finansirali su brodogradilište "Plovput" iz Bara i opština Podgorica.

O životnom putu Veljka Vlahovića tom prilikom iscrpno je veoma toplim rečima govorio istoričar dr Radoje Pajović koji je rekao i:

"Ne smijemo ponoviti grešku onih skorojevića iz takozvane "antibirokratske revolucije" koji su Veljkovo ime protjerali iz Brodogradilišta u Bijeloj i sa Univerziteta Crne Gore. Nije njima smetao toliko Veljko Vlahović kao ličnost već kao simbol antifašističke narodnooslobodilačke borbe, simbol nove Jugoslavije i savremene Crne Gore. Ti skorojevići su ne samo negatori nego i rušitelji svih ovih i drugih vrijednosti. Današnja generacija Crnogoraca i građana Crne Gore i budući naraštaj moraju upoznati prave vrijednosti svoje i ranije i novije prošlosti i svoj pravi današnji interes i ne dozvoliti povampirenom neočetništvu i klerofašizmu da razara naše vrijednosti."

Ledi Meklejn gost boraca

Na poziv Republičkog odbora SUBNOR-a, u Crnoj Gori je boravila ledi Veronika Meklejn, supruga čuvenog engleskog generala iz 2. svetskog rata Firoja Meklejna.

Podsećajući kako je njen suprug pre 60 godina stigao u Titov štab, ledi Veronika Meklejn je, pored ostalog, rekla:

• Čerčil je bio veliki i doživotni antikomunista i rojalista što je i prirodno jer je bio visokog aristokratskog porekla. Samim tim, i njegove simpatije bile su na strani jugoslovenske kraljevske vlade koja je izbegla u London.

• Nakon 60 godina neki ljudi pokušavaju da prekroje istoriju. Međutim, sada se vrlo dobro zna da partizani nisu preuveličavali svoj značaj u borbi protiv Nemaca jer su nemačke arhive otvorene pa istoričari konačno imaju uvid u izveštavanje nemačkih oficira koji su bili u Jugoslaviji.

• Tokom rata Englezi su otkrili nemačku tajnu šifru pa su mogli da dešifruju i prate njihove poruke svojim vojnim jedinicama tako da nije slučajno Čerčil odlučio da pomogne partizanima. Taj proces je dugo trajao i Čerčil se opredelio tek kada su mu oficiri Inteledžent servisa i mnogi drugi pokazatelji dokazali da se u Jugoslaviji ne vodi građanski rat, već rat partizana protiv Nemaca. Tada je poslao Meklejn u Jugoslaviju, odlučio da pomaže partizane a da uskrati pomoć koja je do tada odlazila četnicima.

(Kao što je poznato, obrazlažući ovu odluku na sednici Britanskog parlamenta avgusta 1944, Čerčil je rekao i: "Razlog što smo prestali pomagati Draži Mihailoviću je prost. On se nije borio protiv neprijatelja. Odlučno smo na strani Tita zbog njegove odlučne i hrabre borbe protiv nemačke armije...Komunistima pripada čast što su prvi započeli borbu...Ti valjani Titovi sledbenici drže onoliko Nemaca u Jugoslaviji koliko ih drže kombinovane angloameričke snage u Italiji južno od Rima...").

BEOGRAD: Kuća cveća sve posećenija

Da se u Srbiji, posle višegodišnjeg gotovo sveopšteg anatemisanja, menja odnos prema Titu, potvrdilo je istraživanje agencije Marten bord internešenel i nedeljnika "Reporter". Anкета u gradskim sredinama centralne Srbije i Vojvodine nije, doduše, bila većeg obima - obuhvatila je 617 punoletnih građana, ali se nastojalo da uzorak bude reprezentativan pa otuda i rezultati zavređuju pažnju.

Najveći broj anketiranih, njih 18,1 odsto, smatra da je u poslednja dva veka upravo Josip Broz Tito ličnost koja je najviše dopnela ugledu Srbije. Za Nikolu Teslu izjasnilo se, 14,2, za Zorana Đinđića 8,4, za Karađorđa i Miloša Obrenovića po 5,5 odsto anketiranih. Slede zatim Nikola pašić (3,8 odsto), kralj Petar I Karađorđević (2,9), Vlade Divac (2,7), Slobodan Milošević (2,4 odsto).

Više od petine ispitanika (20,3 odsto) opredelila se za Karađorđa kao najpopularniju ličnost u srpskoj istoriji, ali je i u pogledu popularnosti Tito visoko plasiran u Srbiji. Pripalo mu je deset odsto "glasova" anketiranih, Svetom Savi oko šest a Vuku Karadžiću 5,8 odsto.

Odnos iskazan anketom, karakterističan uostalom i u ostalim delovima nekadašnje zajedničke države, može se zapaziti i na osnovu sve većih poseta Kući cveća - mestu gde je Tito sahranjen.

Na dan njegove smrti, 4. maja, samo u prepodnevim satima ovde je bilo oko hiljadu ljudi, a tokom čitave prošle godine oko 15 hiljada. Toga dana ovde je stiglo i oko 300 američkih turista, oko 180 ljudi iz Makedonije, dva autobusa iz Zagreba... Najavljeno je da će do 25. oktobra samo posredstvom turističke agencije "Top turs" Memorijalni centar "Josip Broz Tito" (danas zvanično Muzej istorije Jugoslavije) posetiti oko sedam hiljada Amerikanaca. Ovaj kompleks je za strane turiste ubedljivo najatraktivnija destinacija u Beogradu iako beogradske vlasti, izgleda, to još ne žele da shvate.

Slično je bilo i 25. maja. Do 13 časova registrovano je u Kući cveća više od hiljadu posetilaca. Iz Semberije ljudi su stigli autobusima a dovelo ih je u stvari uverenje da se "ne sme zaboraviti istorija koja je svima nama bila dobra". Mnogi od njih, puni gorčine zbog svega onoga što se zbilo u poslednje dve decenije i kako je

sada, govore da "u Bosni danas i staro i mlado žali za Titom."

Stiglo je i više autobusa iz Slovenije; to su sve mladi ljudi. Motociklisti kluba "Orel" iz Ljubljane vozili su putevima nekadašnje Titove štafete, položili cveće na Titov grob i ostavili poruku: "Granice ne mogu razdvojiti dobre ljude, uskoro ćemo svi opet biti zajedno u Evropi".

Nosilac Partizanske spomenice Novobeograđanka Milka Forca Banjac, nekadašnji borac 4. krajiške narodnooslobodilačke brigade, ističe: "Narod je složno živeo, i Srbin, i Hrvat, i Musliman..." Nezavisno od nje, gotovo istim rečima to iskazuje i Vukica Nikolić, partizanka nekadašnje 18. hrvatske brigade formirane u Husinu. Petar Andrić iz Pančeva imao je osam godina kada je Tito umro; sada je došao sa pionirskom kapom: "Što vreme prolazi, sve više mi nedostaju osamdesete godine, ona bezbrižnost kada nismo znali šta je rat. Dakle, moj motiv što sam ovde nije ideološki..."

Za razliku od dužeg niza proteklih godina kada su posete Kući cveća ili sasvim ignorisane ili je o njima, kao i o Titu, pisano sa ironijom, podsmešljivo i sa nipodaštavanjem, sada je u javnim glasilima sve prisutnije objektivnije informisanje ali još nisu nestale ambicije da se pomno registruju i opisuju bizarni detalji, odnosno da se bizarnim prikaže i ono što takvo u suštini i nije. To je ovoga puta Novosađanina Dragoljuba Pešića, koji se potpisao kao "ogorčeni i uvređeni čitalac", navelo da uputi protestno pismo listu "Danas".

"Obraćam vam se povodom članka Zorana Panovića "Već ga pravimo - od blata" posvećenog proslavi Titovog rođendana u Beogradu. Koja razlika u izveštavanju o istoj proslavi u Hrvatskoj i Kumrovcu! Način na koji je "Danas" propratio ovaj datum je toliko uvredljiv i ponižavajući da je bilo mnogo ljudskije da o Titu uopšte niste pisali" - kaže Pešić koji je, pored ostalog, napisao i:

- Već je vrapcima na grani jasno da je pljuvanje i gaženje po mrtvima (koji su do juče "dizani u nebo" i idolizirani) postalo omiljeni "srpski sport" - od Tita pa do Đinđića!

- Članak vašeg mlađanog člankopisca, ma koliko vešto pokušavao sakriti i prikriti mržnju prema svemu što je vezano za Tita, socijalizam i SFRJ, vrvi od uvredljivih i ponižavajućih insinuuacija, koje nije teško "pročitati"... Ako vaš novinar i vi kao list mislite da na takav način skupljate "poene" kod trenutno vladajuće sorabske (četničke) oligarhije, to je zaista bedno. Malo ljudskog dostojanstva ne bi vam škodilo...

KUMROVEC: Pola veka mira ne može se zaboraviti

Povodom 25. maja u kumrovečkom Etnoselu, ispred rodne kuće Josipa Broza Tita, okupilo se oko deset hiljada ljudi iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Srbije i Crne Gore, Makedonije, Italije... Tradicionalnu manifestaciju - "Dan mladosti - radosti" organizovali su Savez društava "Josip Broz Tito" Hrvatske i Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske.

U ime Saveza društava "Josip Broz Tito" govorila je mlada Zadranka Nikolina Mojić koja je naglasila: "Tito nam je osigurao polustoljetni mir od Vardara pa do Triglava... Nismo se okupili da bismo vraćali povijest, već da bismo potvrdili i podsjetili na sve ono što je Tito u povijesti učinio i na to da je njegov cilj bio mir i blagostanje, te ravnopravnost ljudi i naroda, kako u zemlji kojoj je bio na čelu, tako i u cijelom svijetu. Te godine vratiti ne možemo, ali vrijednosti i tekovine prošlosti učvrstiti moramo"

U ime Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske Juraj Hrženjak je govorio o svemu onom što je Tita učinilo gorostasnom istorijskom ličnošću. Zaključio je rečima: "Na nama je, koji smo danas ovdje, i na svima koji poštuju Titovo djelo, da poradimo na tome da ovo preraste u slet mladih antifašista, demokratski orijentirane omladine, koja se zalaže za mir, za prava i slobode čovjeka, omladine koja stvara i sanja svjetliju budućnost čovječanstva."

Načelnik opštine Kumrovec Srećko Blažičko pozdravio je prisutne rečima da su borci antifašisti uvek dobro došli u Titov zavičaj, a Štefica Novak, predstavnik ovogodišnjeg neposrednog organizatora skupa - varaždinskog Društva "Josip Broz Tito" - rekla je, pored ostalog: "Puno je razloga za dolazak u Kumrovec. Vođeni smo željom za druženjem jer mi smo ljudi topla srca i plemenitih težnji koji ne mrze one koji drugačije

misle i izgledaju. Mi smo ljudi koji osuđuju nasilje, karijerizam, pljačku, uplitanje u tuđe zemlje i osvajanje tuđih teritorija..."

Ne treba ni pominjati da su se Kumrovčevci orile: "Po šumama i gorama", "Padaj silo i nepravdo" i druge partizanske pesme i pesme o Titu.

Kao zvanični predstavnik Društva za istinu o antifašističkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. u Kumrovcu je bio Radoslav Đerić koji je o ovom skupu zabeležio:

"...Čitava priredba odvijala se pod geslom "U mladosti je radost - u radosti je mladost". I zaista, bilo je neuobičajeno mnogo i jednog i drugog. U izobilju pesme i muzike, i klicanja Titu, i suza žalosnica. I sve uverljivo i nezaboravno. A na kraju je, a da to nije, gle čuda, nimalo izgledalo nametnuto i strano, promovisana i tek izašla knjiga "Zagreb i Hrvatska u Titovo doba", čiji autori, rečju i brojkom, ustaju u odbranu jednog neizbrisivog vremena.

Napuštajući Kumrovec, 'smaragd Zagorja', po rečima nadahnute voditeljke, odnosili smo sa sobom jedva čujne reči zagorskog pevača: 'Dobro mi došao prijatelju!'"

Gde je vučja jama i ko iz nje zavija

Kasnimo malčice sa odgovorom D. Babiću, povodom njegovog reagovanja na saopštenje Društva za istinu o antifašističkom NOB-u o aktuelnim događajima i pojavama. Bili smo u velikoj nedoumici da li uopšte odgovarati pomenutom gospodinu, jer on ni rečju ne osporava činjenice iznete u našem saopštenju i to, što je skoro za neverovati, sam priznaje: "Nemam nameru da ulazim u pojedinosti navoda iz teksta koji je potpisalo Društvo za istinu o antifašističkoj NOB..." (!) A te "pojednosti" su suština našeg saopštenja. On je smislio da, uzimajući naše saopštenje kao povod, u jednom vrlo konfuznom i, neka nam ne zameri što to kažemo, prilično nepisanim tekstu, pokuša strpati u isti koš Titovo doba i doba koje su nam upriličili Milošević i potonji političari, izuzimajući, gle čuda, jedino koaliciju koja je danas na vlasti! I upravo to nas je opredelilo da našeg "oponenta" ne ostavimo bez odgovora.

Da vas, gospodine D. Babiću, ukratko podsetimo. Iz drugog svetskog rata Titova Jugoslavija je izašla kao jedna od cenjenih članica Antihitlerovske koalicije. Njen dalji put, bez obzira na greške i zastranjivanja, obeležen je izgradnjom, u ondašnjem svetu priznatog, socijalističkog društva koje je, na spoljnjem planu, igralo vidnu i zapaženu ulogu u međunarodnim političkim, ekonomskim, kulturnim i drugim odnosima, a, na unutrašnjem planu, ulagalo zapažene napore da uvede samoupravljanje koje je ozbiljno počelo stvarati uslove da merilo stvari postane čovek, a ne profit (sve brojnije učešće građana u kreiranju vlastite sudbine u ekonomskoj i političkoj oblasti, podizanje standarda, besplatna zdravstvena zaštita, besplatno školovanje, rekordno nizak procenat kriminala i drogiranja među omladinom...). Verovatno je zbog toga Rob Rimen, ugledni direktor holandskog Nexus instituta u svom intervjuu "Danasu" (8-9. februar 2003), govoreći o Balkanu, naglasio: "Ovo je svakako deo Evrope, ali bio bi i njen idealni deo i primer za sve druge zemlje da još pos-

Javno reagovanje Društva na sasvim konkretne izjave ministara - inače čelnika Srpskog pokreta obnove (objavljeno i u prošlom broju "Glasa istine"), bilo je povod da David Babić, naglašavajući svoju funkciju člana beogradskog Gradskog odbora ove stranke, u listu "Danas" objavi pamflet "Jama besnih vukova". Izbegavajući odgovore na konkretna pitanja o značenjima i posledicama pomenutih izjava, dotični gospodin je dobro poznatim metodom zamena teza i sabiranja baba i žaba učinio još jedan pokušaj da prikrije nedostatak pravih argumenata, a na to mu je, u ime Društva, skrenuta pažnja.

toji stara Jugoslavija koja je bila ostvarenje mnogih evropskih težnji".

I onda je, gospodine Babiću, došao rez, totalan diskontinuitet. U sklopu opštih društvenih pomeranja na evropskim prostori-

Reči nedostojne ljudskog roda

Čak i u "Glasu javnosti", listu koji rado objavljuje prosovinišćka pisma svojih čitalaca, pojavilo se otvoreno pismo koje je Vuku Draškoviću uputio Dušan L. Vukadinović iz Novog Beograda:

"Nazvali ste nas učesnike narodnooslobodilačkog rata "probisvetima". Gospodine Draškoviću, izrekli ste reči nedostojne ne samo Vas kao ministra, već nedostojne ljudskom rodu...Bilo bi korektno da uputite izvinjenje, ako ne nama živima, onda učinite to iz pijeteta prema mrtvima..."

ma krajem 20. veka, na našu političku scenu stupio je Milošević, podržan od strane političkih snaga koje su bile potpuni antipod Titovom dobu. On je, kidajući svaku vezu sa idejama i praksom prethodnog sistema u našoj zemlji, ponosen nezajažljivom željom za vlašću, sklopio savez sa srpskim nacionalistima svih boja i otvorio puteve novim, kapitalističkim društvenim odnosima u najlošijem smislu reči. Da li su se na njegovim mitinzima, koji su najavili raspad Jugoslavije i pozivali na krvavi rat u ime velikosrpske mitomanije, vile zastave sa znamenjima Titove Jugoslavije ili sa znamenjem ravnogorskog pokreta, da li su na njima bili vidljivi ljudi koji su pozdravljali stisnutom pesnicom ili bradate spodobe sa tri rastavljena prsta. Bilo je to, podsetićemo Vas, u vreme kada su članovi našeg Društva, uprkos velikim rizicima, objavljivali protestne napise i održavali anti-miloševićevski intoni-

rane skupove. Sve je to, gospodine, danas vrlo dobro poznato. Sunovrat je, dakle, počeo sa Miloševićem koji je zbačen ne samo zbog onoga što je činio, već i zbog onoga što, po nacionalističkim merilima, nije dovoljno činio. Da li je posle njega sunovrat zaustavljen? E, tu dajemo Vama reč: "Zato nam je država (danas) cma rupa u Evropi, a nacija slomljena...To je svet nesreće, siromaštva, gladi, ubistava, neslobode." U tom sunovratu, koji je počeo posle Titove smrti, i ne može se čak ni mađioničarskim trikovima dovesti u vezu sa njegovim vremenom, i koji traje i dan-danas, ni Srpski pokret obnove, zajedno sa Vama, nije bio epizodista. Bolje da vas na to ne podsećamo. Dovoljno je, za trenutak, prisettiti se atmosfere koja se svake godine događa na Ravnoj gori, nedavnog demonstrativnog prisustva na suđenju Đinđićevim ubicama pripadnika JSO, u majicama sa znamenjem njihove jedinice, pa da gospodina kome upućujemo ove redove pripitamo:gde je to vučja jama, i odakle se to čuju zlosutna zavijanja vukova?

Tužba protiv Vuka

Kako su 13. avgusta objavile "Večernje novosti", zbog izjave Vuka Draškovića kojom je sve partizane svrstao u "probisvete, talog, ljude bez biografije", privatne tužbe protiv aktuelnog ministra spoljnih poslova najavili su narodni heroji Dana Milosavljević i Nikola Popović, nekadašnji predsednik Skupštine Srbije Živan Vasiljević, predsednik Gradskog odbora SUBNOR-a Beograda Mihailo Ivezić i još neki drugi učesnici NOR-a.

"Večernje novosti" su od Draškovića tražile da komentariše ovaj slučaj što je on odbio.

Slobov i Rašov preteča i

Na upinjanje Vuka Draškovića da dokaže kako je "Čiča bio antifašist, a ne Slobov i Rašov preteča i učitelj", te da su na Dražinoj strani bili oni najbolji, u više navrata je reagovao i Marko Vešović, književnik iz Sarajeva.

Pozivajući se na sociologa Hanu Arent koja je izučavala Hitlerove metode genocida, Vešović u listu "Danas" navodi da je genocidna situacija, o kojoj govori Arentova, naznačena u pet tačaka četničkog programa pravljenog u septembru 1941. godine:

- b) "omeđiti 'defakto' srpske zemlje i učiniti da u njima ostane samo srpski živalj;
- v) posebno imati u vidu brzo i radikalno čišćenje gradova i njihovo popunjavanje svežim srpskim elementom;
- g) izgraditi plan za čišćenje i pomeranje seoskog stanovništva sa ciljem homogenosti srpske državne zajednice;
- d) u srpskoj jedinici kao naročito težak problem uzeti pitanje muslimana i po mogućnosti rešiti ga u ovoj fazi;
- e) unapred odrediti koje i kakve jedinice treba da provode izvršenje programskih tačaka pod b, v, g, d..."

Da se nije ostalo samo na programu, Vešović dokazuje i podsećanjem na izveštaj koji je Pavle Đurišić 13. februara 1942. poslao Čiči (Draži Mihailoviću): "Akcija u Pljevaljskom, Čajničkom i Fočanskom srezu protivu muslimana izvršena je. Operacije su izvedene tačno po naređenju i izdatoj zapovesti...Svi komandanti i jedinice izvršile su dobivene zadatke na opšte

Vredajući druge - ministar sebe devalvira

Vuk Drašković nastavlja grubo da zloupotrebljava odgovornu funkciju u Državnoj zajednici i poverenje koje mu se ukazuje kao ministru inostranih poslova Srbije i Crne Gore.

U emisiji "Suočavanja" na BK-televiziji, nedavno je, uz realne stavove o neophodnosti saradnje sa Haškim tribunalom, izrekao teške kvalifikacije i neistine na adresu narodnooslobodilačke borbe u Srbiji i Jugoslaviji a sada je Državnu zajednicu beskrupulozno upotrebio kao stranačko i privatno oruđe za providno četničko svečarenje u Pranjanim.

Dok za takvo ponašanje još i može u Srbiji da nađe uporište, Crna Gora je energičnom osudom i sprečavanjem pokušaja da se, podizanjem spomenika, veliča četnički komandant i nosilac Hitlerovog Gvozdenog krsta Pavle Đurišić - jasno stavila do znanja da četnikovanje Vuka Draškovića kao ministra inostranih poslova nema njen mandat.

Vukovo "otkriće" da je "sunovratom 1945. godine otpočelo rasrbljavanje Srba", pri čemu, razume se, za to ne navodi niti može da navede iole vredan argument, kao i njegova obznana da se Srbija 1941. godine "pocepala na dve strane" - konstrukcije su koje ne mogu da dosegnu ni do nivoa loše propagande jer je reč o notornoj neistini. On, naime, kaže da su na jednoj strani "bili oni najbolji - oficiri, ugledni intelektualci, seljaci i predstavnici građanske klase Srbije, svi pod rukovodstvom đenerala Draže Mihailovića", a na drugoj - "probisveti i talog". Pritom sasvim

zaboravlja ono šta je govorio i pisao o toj, po njemu, "drugoj strani Srbije" kada je bio novinar u državnoj agenciji i aktivni sindikalni saradnik Mike Špijka u Titovoj socijalističkoj Jugoslaviji i kako je, juna 1968, posle Titovog govora na Televiziji, pred Pravnim fakultetom, vodio kozaračko kolo.

Ove Draškovićeve pretumbacije naše istorijske prošlosti ukazuju da je on u velikom nesporazumu sa samim sobom ali se ni u kom slučaju ne mogu tumačiti njegovim neznanjem da bi mu se neznanje uzimalo kao olakašavajuća okolnost za ispoljenu neodgovornost i elementarnu neobjektivnost.

Ministar inostranih poslova i predsednik SPO-a dobro zna da je na strani antifašističkog ustanka 1941. bila većina srpskog naroda, pa i njegov otac. Samo u oružanim formacijama partizana već 1941.

Gimnazija u Čačku - ubedljiv demanti

I pesnike, i umetnike, i naučnike, i akademike, i generalštabne oficire, i đake i studenete - sve je njih Vuk Drašković svrstao u talog i među probisvete.

Koliko je njegova izjava apsurdna svedoči, na primer, i knjiga "Čačanska gimnazija 1837-1987" čiji su autori dr Andrija B.K. Stojković i dr Branko V. Kovačević, izdata u Čačku 1987. u tiražu od tri i po hiljade primeraka. U njoj je, imenom i prezimenom uz ostale relevantne podatke, pomenuto 369 ljudi koji su bili učenici ili nastavnici ove škole a poginuli su kao borci narodnooslobodilačkog rata ili žrtve fašističkog terora.

Mnogi od njih žrtve su upravo četničkih koljača koje Drašković đuture svrstava u "elitu".

bilo je više desetina hiljada boraca - intelektualaca - lekara, inženjera, književnika, studenata, đaka; radnika i seljaka, oficira i sveštenika - pretežno mladih ljudi čiji su poreklo, ugled i društveni status bili na zavidnom nivou i ni na koji način ne mogu se svrstati pod Vukovu kvalifikaciju "druge strane". Ta "druga strana", kao što je dobro poznato, odolelela je svim žestokim nasrtajima, ofanzivama, masovnim streljanjima, teroru po logorima od strane okupatora i domaćih okupatorskih saradnika i, na kraju oslobodilačkog rata, u oružanim jedinicama imala 800 hiljada boraca i bar nekoliko puta više simpatizera i pomagača.

Što se, pak, tiče "prve strane najboljih", ona je pod vođstvom đenerala Mihailovića, u toku okupacije, izuzev nekoliko meseci 1941, uz

časne izuzetke, stalno ratovala protiv snaga narodnooslobodilačkog pokreta i to, najčešće, uz otvorenu saradnju i pod komandom nemačkih, italijanskih i bugarskih oružanih formacija. Kome još nije poznato da je za celo vreme okupacije Nedićeva kvislinska vlada snabdevala Mihailovićeve odrede oružjem, municijom i ostalim ratnim materijalom dobijenim od nemačkog okupatora a što su Mihailovićeve oficiri obilato koristili protiv narodnooslobodilačkog pokreta, kao i za teror nad civilnim stanovništvom.

Istorija i srpski narod neće zaboraviti Mihailovićeve komandante "Kraljevske vojske u otadžbini" tipa Kalabića, Rakovića, Kondora, Bože Javorskog, Keserovića, Đurišića, Đujića i njima slične, za čija imena su

vezani brojni zločini počinjeni u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i drugim krajevima Jugoslavije. Izručenje, u stvari prodaja, 365 zarobljenih partizana, od kojih su se mnogi predali četnicima samo da bi izbegli nemačko zarobljeništvo, u vreme žestoke neprijateljske ofanzive u zapadnoj Srbiji, a Nemci su ih većinom streljali a samo neke oterali u logore. Đurišićevo etničko čišćenje u Sandžaku (oni sa drugim barjacima lišavani su i barjaka i glave a ne samo ruke), Kalabićevi zločini u Šumadiji, svirepo ubijanje žena, dece i staraca u Vraniću i Drugovcu - teško optužuju đenerala Mihailovića i njegove komandante i saradnike, pa i Vuka Draškovića koji se danas upinje da ih proglasi za antifašiste.

Otuda bi Drašković, kada veliča Dražu Mihailovića i četnike, uvek morao da ima na umu ko su zapravo preteče zločinaca koji, i prema njegovim rečima, treba da idu u Hag. Bez toga, reči su jedno a stvarna opredeljenje sasvim drugo, pa i po tom osnovu ministar spoljnih poslova gubi kredibilitet i poverenje međunarodne zajednice koja dobro zna da su, pre Srebrenice i Foče na kraju XX veka, na istim prostorima i na osnovu istog genocidnog programa, počinjeni istovetni zločini i tokom 1941 i 1942. godine, a zna da su ih počinili upravo oni koje bi Drašković na silu naknadno da uvrsti među antifašiste.

A kad podseća na spasavanje savezničkih pilota oborenih nad Jugoslavijom tokom drugog svetskog rata, Drašković, kad mu to već teško pada, i ne mora da pominje partizane, ali bi, kao nekadašnji novinar, objektivnosti radi, bio dužan da pruži celovitu informaciju, to jest da pomene ukupan broj spasenih kao i to da Pranjani nisu bili jedina pa ni najsigurnija luka spasa...

učitelj, a ne antifašist

zadovoljstvo...Sva muslimanska sela u tri pomenuta sreza su potpuno spaljena tako da ni jedan njihov dom nije ostao čitav...Za vreme operacija pristupilo se potpunom uništavanju muslimanskog življa bez obzira na pol i godine starosti...Naše ukupne žrtve bile su 22 mrtva od kojih dva nesretnim slučajem i 32 ranjena. Kod muslimana oko 1.200 boraca i do 8.000 ostalih žrtava: žena, staraca i dece."

Marko Večović, pored ostalog, naglašava:

- Bajku o "prvom gerilcu Evrope" Drašković neće prodati meni koji sam proučio dokumente iz četničkih izvora o zločinima nad muslimanima koje je Čiča počinio u BiH, često istih razmjera i na istim mjestima gdje i Slobodiška i njegov eho stihoklepac Rašo.

- Čičin program etničkog čišćenja muslimana Sloba i Rašo bukvalno su prepisali pa bi ih trebalo krivično goniti i zbog plagijata...Slobov i Rašov genocid nad Bošnjacima nećemo do kraja razumjeti ako zaboravimo Čičin lik i djelo.

- O čovjeku se i po kapi štošta može zaključiti, posebno kad je na toj kapi mrtvačka glava sa ukrštenim koščinama. Toj kapi Drašković odavno poje akatiste, čak moram reći da mi je svojim pojanjem dosmrديو...Znam desetine užasa iza kojih je u onom i ovom ratu stajala kapa s mrtvačkom glavom, pa kako da po kapi ne sudim i o glavi? Tog i takvog Čiču, preteču i učitelja Slobova i Rašova, Drašković može serbez hvaliti kao antifašistu jedino đe ga ja ne čujem. Drašković, koji se javno stidio Slobovih i Rašovih zločina a veličao Čiču koji je muslimanima radio isto što i Dedinjski Kan i Durmitorski Istrebiljivač, taj i takav Drašković teški je licemjer!"

Zašto kleveću 6. proletersku?

MILAN ŠIJAN (1914-2004)

Brojne se laži poslednjih godina, na raznim mestima i u raznim prilikama, šire o NOB-u i borcima NOR-a.

Kada takve neistine dolaze od onih koji su direktno saradivali sa fašističkim okupatorom kao vojnici raznih kvislinških formacija (Ljotića, Nedića i Draže Mihailovića), tome se nije ni čuditi; oni na neki način moraju da se pravdaju za nacionalnu izdaju. Teško je, međutim, razumeti kada to čine pojedini političari, književnici i drugi koji za sebe kažu da su intelektualci. Naveo bih za primer Vuka Draškovića, književnika i političara. On je, pored ostalog, više puta tvrdio da su partizani u Srbiji 1944. godine pobili na desetine hiljada nevinih ljudi, ali nigde nije naveo o kojim se to Srbima radi, kada su oni i gde pobijeni, da li u borbi ili u njihovim selima, ili pak negde drugde.

Može biti da Drašković misli na one Srbe koji su pripadali raznim kvislinškim formacijama Ljotića, Nedića i Draže Mihailovića. Ako misli na te Srbe koji su neposredno saradivali sa okupatorom i sudelovali u borbama protiv NOV, onda tu ima neke istine. Ti Srbi su ginuli u borbama ali su, takođe, ginuli i Srbi i drugi na drugoj strani, na strani koja se borila protiv okupatora. O njima Drašković i njemu slični nerado govore. Zna se, sigurno, da je u Valjevu, posle njegovog oslobođenja, na posebnom groblju, sahranjen veći broj boraca NOR-a koji su dali svoje živote u borbama za oslobođenje tog grada. Isto tako je poznato da je na groblju oslobodilaca Beograda sahranjeno oko tri hiljade boraca NOR-a svih jugoslovenskih nacionalnosti i oko 1.300 boraca Crvene armije koji su poginuli u borbama za oslobođenje glavnog grada Jugoslavije.

Dobro je poznato da je četnička Vrhovna komanda, tokom 1944. godine, vršila prisilne mobilizacije u Srbiji kako bi se njene jedinice, same ili zajedno s Nemcima, suprotstavile snagama NOVJ u Srbiji ali i onim koje su iz Crne Gore i Bosne prodirale u Srbiju. U leto i početkom jeseni 1944. četnici su bili glavna snaga kojom su se Nemci branili naročito u zapadnoj Srbiji i na prilazima

Beograda. Poznato je kako su svi oni poraženi i potučeni od strane korpusa NOVJ.

To je, izgleda, ono zbog čega Vuk Drašković ispoljava toliko mržnje i besa protiv boraca NOR-a. On misli da bi se Draža Mihailović, da nije bilo tih partizana, kako-tako održao u Srbiji, tu dočekaao Crvenu armiju pa bi danas njemu, Vuku, lakše bilo da ga promovise u antifašistu. Bilo je kako je bilo. Šta se tu sada može. Draža je počeo sa Nemcima i morao je s njima i završiti. Kada Drašković govori o Draži i Ravnoj gori, nikada ne kaže kako je Draža otišao sa Ravne gore i na koji je način prešao u Bosnu.

Nalazio sam se tada u 6. proleterskoj diviziji, u njenoj 3. brigadi. Ona je, 11. septembra 1944, vršila pokret sa Dičibara u pravcu sela Brežđa. Prilikom spuštanja sa Maljena, primećena je četnička kolona koja se kretala u pravcu Mionice. Na njenom začelju bio je veći broj seljačkih kola. Jedinice 3. brigade odmah su krenule u poteru za tom kolonom i ubrzo odsekle njen deo u kome se nalazila komora četničke Vrhovne komande sa arhivom, raznom vojnom opremom i nekim ličnim stvarima Draže Mihailovića. Od zarobljenih četnika saznalo se da se u koloni, koja je nastavila da se kreće ka Mionici, nalazi i sam Draža sa svojim štabom i pratnjom. Brigada je odmah nastavila pokret i oslobodila Mionicu 11. septembra kasno posle podne. Tu se saznalo da je Draža sa svojim štabom prethodno prošao kroz Mionicu i produžio za Dince gde su se nalazili Nemci i tu ostali sve do oslobođenja Valjeva 17. septembra. Draža je, dakle, toga dana, 11. septembra 1944, sa svojim štabom pobeo kod Nemaca u Dince. Tu su ga oni primili kao svoga saveznika, stavili mu na raspolaganje potreban broj motornih vozila i prebacili ga do Koceljeva. Odatle se, u pratnji jedinica Srpskog dobrovoljačkog korpusa, prebacio u Bosnu.

Vuk Drašković tvrdi da je Draža Mihailović antifašista i, kao takvom, podiže mu spomenik na Ravnoj gori. Mi ga u tome ne možemo sprečiti kao što ni saveznici u toku II svetskog rata nisu mogli sprečiti Dražu da saraduje s Nemcima. Jedino što bi, možda, imali pravo da tražimo od Vuka je da objasni kako je to vrhovni četnički komandant Draža Mihailović postao antifašista kada je, bežeći iz Srbije ispred antifašističkih boraca, spas potražio kod nemačkih okupatora u selu Divci u kome se još u početnom periodu ustanka, 13/14. novembra 1941, dogovarao sa predstavnicima nemačke komande u Srbiji o saradnji četnika u borbi protiv partizana.

Vuk Drašković je više puta oklevetao borce 6. proleterske divizije da su pobili oko 12 hiljada Srba prilikom oslobođenja Beograda. On ne kaže gde, kada i kako se to desilo jer za tu golu tvrdnju i izmišljotinu nema dokaza. Poznato je da je borcima NOVJ tokom celog rata bilo strogo zabranjivano da ubijaju i maltretiraju neborračko stanovništvo i zarobljenike i da je svaki takav slučaj, kad se desio, strogo kažnjavan. Sve se to lako može utvrditi na osnovu mnogobrojnih sačuvanih dokumenata. Ja tvrdim da se ne može naći nijedan slučaj da je neki od boraca 6. proleterske divizije ubio ili maltretirao bilo kog građanina Beograda. Uostalom, zna se da je 6. proleterska divizija već 20. oktobra prešla Savu i nastavila borbe u Sremu.

Bilo je, međutim, u oslobođenom Beogradu ljudi koji su saradivali sa okupatorom a koji nisu uspeli da se ukrcaju u specijalni voz što su ga Nemci obezbedili za Nedića i njegove ministre. Ti nisu stigli da pobegnu i da izbegnu susret sa pravdom za nacionalnu izdaju. Kao i u drugim savezničkim zemljama, i naši su se saradnici okupatora našli pred vojnim sudovima, konkretno pred Vojnim sudom 1. proleterskog korpusa koji je, posle oslobođenja Beograda, sudio saradnicima okupatora. Taj sud je u toku svog rada, pored vremenskih kazni, izrekao i 104 smrtnih presude...

(Odlomak iz priloga u zborniku "Stvaranje i razaranje Jugoslavije", Beograd, 1996)

REKLI SU, NAPISALI SU...

VESELIN MARKOVIĆ, profesor književnosti i pisac, povodom prednacrta Zakona o slobodi vere

Srbijo, Srednji vek ante portas!

Kada sam pročitao prednacrt Zakona o slobodi vere, crkvama, verskim zajednicama i verskim udruženjima, pomislio sam - skandal. Tada sam ga pročitao ponovo i shvatio da je još gori nego što mi se prvobitno učinilo.

Ovim ne mislim jedino na pitanje hoće li sveštenici imati imunitet od krivičnog gonjenja ili neće. Veći deo prednacrta je užasan, i zato se nadam da će Skupština odbiti da ga proglasi za zakon. Ako bi, naprotiv, Skupština usvojila ovaj tekst, istovremeno bi usvojila: kršenje principa o razdvojenosti crkve i države, narušavanje slobode veroispovesti, podelu stanovnika Srbije na građane prvog i drugog reda, versku nejednakost, cenzuru i stvaranje kaste koja bi bila nedodirljiva i imala prava bez obaveza.

...Nije moguće popraviti ovakav zakon. On ne može biti doteran jer je njegova suština antimoderna i protivustavna, iz njega bije dah Srednjeg veka.

...Predlagač želi da ostvari dva cilja: da se crkve što dublje zavuku u građansko društvo, i da pri tom što dublje zavuku ruku u državnu kasu. Predlagač očigledno ima još jedan, skriven cilj: pre donošenja novog ustava, on želi da izabranim crkvama, prvenstveno SPC, pruži povlašćen položaj i unapred obesmisli eventualnu odredbu o razdvojenosti države i crkve.

JOKICA HADŽI VASILEVA

Samoupravljanje nije besmislena koncepcija

Ako je Savez komunista Jugoslavije nekad favorizovao društvenu svojinu u odnosu na druge oblike svojine, a naročito na privatnu, što se pokazalo kao veoma loše - danas u zemljama tranzicije favorizuju se privatna svojina i tržište. Međutim, sve je očitiije da tržište nije svemoćno, na što se računalo. Sve se više govori i piše o izvesnim tržišnim neuspesima (recesije, velika inflacija, monopol i sl) i sve se više ukazuje na potrebu državne regulacije, ali ne u smislu državnog intervencionizma.

U ovakvim stavovima prednjači poznati američki ekonomista - nobelovac Josef Štiglic. Posebnu pažnju u svetu izazvalo je jedno od njegovih poslednjih dela "Globalizacija i nezadovoljstvo njome" (ili u nekim prevodima - "Protivrečnosti globalizacije") u kome se na briljantan način razmatra problematika tržišta i procesa globalizacije.

Sam Josef Štiglic u navedenom radu, kao i nekim drugim, precizira da problem nije u globalizaciji, već u tome da ključne međunarodne institucije (MMF, Svetska banka, Svetska

trgovinska organizacija) sprovode pogrešnu ekonomsku politiku. On oštro kritikuje institucije MMF-a da se sprovodi kompletna liberalizacija finansijskog tržišta, bez prethodno izrađene državne regulative, kritikuje brze privatizacije koje izazivaju nezaposlenost i stagnaciju ekonomskog rasta. Štiglic takođe kritikuje ove organizacije za to što su, vođene interesima krupnih finansijskih i trgovačkih kru-

gova u razvijenim zemljama, zapostavljale interese malih, nerazvijenih zemalja.

● *Generacije koje će doći poslije nas znaće pravedno i objektivno da sude o događajima koje mi danas pokušavamo da odbranimo od falsifikatora istorije.*

U ostvarivanju procesa tranzicije, prema ovom autoru, učinjeno je više propusta, nego uspeha. Zato će on na jednom mestu reći da je tranzicija promašaj i da debata o njoj tek treba da se otvori. Sada se, po njemu, u zemljama tranzicije samo sluša ono što drugi kažu

da treba da se čini, bez dovoljno sopstvenih napora da se pronade najadekvatniji put. Samo one zemlje koje nisu slušale MMF, ili su samo delimično slušale ovu organizaciju, prošle su bolje. A među njima se ističu Poljska i Slovenija.

Slovenački autor Jože Menciger, objašnjavajući uspeh Slovenije u tranziciji, kaže da se taj uspeh zasniva na dve okolnosti stvari: prvo, veoma polako se napuštao sistem socijalističkog samoupravljanja, te da je upravo to spasilo slovenačku privredu posle zatvaranja jugoslovenskih tržišta i, drugo, pregovaračka igra slovenačkog rukovodstva sa međunarodnim finansijskim institucijama i odbacivanje velikog broja njihovih recepata.

Šteta što Mencinger nije više razradio ovu svoju tvrdnju o povoljnim efektima samoupravljanja. Po meni, i bez neke velike vremenske distance, može se reći da samoupravljanje nije bila neka besmislena koncepcija. Ona jednostavno nije bila pokazala sve svoje vrednosti, nije joj bila pružena šansa da ispravi svoje greške i propuste.

ZLATKO RENDULIĆ

Paraliza racionalnog rasuđivanja

...Danas se nedovoljno zna da naše vojne snage nisu bile samo neki oružani pokret koji se je borio za osvajanje političke vlasti, nego prave oružane snage koje su se borile na strani saveznika. Priznanjem naših oružanih snaga kao savezničkih nije onemogućeno četnicima Draže Mihailovića da se bore protiv Nijemaca i Italijana, ali saveznička obaveštajna služba je vrlo dobro znala kako stoji stvari u tom pogledu.

Svi oni kvazihistoričari koji žele preokrenuti historijske činjenice, zaboravljaju u tom pogledu ključnu stvar. Obaveštajna služba Velike Britanije je od početka drugog svjetskog rata bila u posjedu njemačke šifre, a u talijanskoj vojsci su imali velik broj informatora. Zbog toga su u dobroj mjeri informisani tko se stvarno bori protiv Nijemaca i Italijana. Govoriti danas da je Churchill bio prevaren od nekoga - krupna je besmislica. Zapadni saveznici bi vrlo rado prihvatili da su se i neke druge snage, osim NOVJ i POJ, borile protiv sila osovine, ali tih snaga jednostavno nije bilo u vrijeme Teheranske konferencije a i duže prije toga...

...Zašto nama ne vjeruju mlađe generacije nego rađe prihvataju obične izmišljotine o NOR-u i SFRJ? Razlog tome je što se je i u našim redovima našlo mnogo renegata koji su o Titu i o SFRJ

nekada govorili i pisali sa lažnom apologetikom i pretjerivanjima da bi kasnije na sve to pljuvali. Pomenuću primjer generala Veljka Kadrijevića koji je u "Vojnom delu" 6/1976. napisao članak "Tito - tvorca naše savremene koncepcije opštenarodne odbrane". Tu Kadrijević hvali osnivanje teritorijalne odbrane kao bitnog elementa u sistemu koncepcije opštenarodne odbrane da bi poslije 1990. godine izjavio da je teritorijalna odbrana najveća podvala našim narodima. Pošto je u pitanju čovjek sa dobrim vojnim obrazovanjem, on je 1976. godine znao što piše o onome što je kasnije ocmio na najgori način. Odakle takva metamorfoza osim ako nije motivisana promjenom gledišta radi ličnog interesa?

Mlađe generacije to vide i nije čudo da privremeno nasjedaju onima koji pišu fantastične neistine o navodnim partizanskim zločinima nakon osvajanja Beograda i nekih drugih gradova u Srbiji. Sve to postoji i u drugim državama bivše SFRJ, ali je izmišljanje broja ubijenih advokata, sudija i intelektualaca nakon što su naše jedinice ušle u Beograd i u druge gradove nadmašilo sve rekorde u dezinformacijama. Ovdje su stvari preuveličane bar za dvije veličine reda, a zbog teških političkih prilika ovdje je došlo kod ljudi do totalne paralize u mogućnosti racionalnog rasuđivanja. Činjenica je da je mnogo ljudi koji, potpuno rezignirani i razočarani zbog političkih zbivanja, te dezinformacije prihvataju bez obzira na apsurdnost brojeva kojima su one izražene.

Postoje mnogi školovani ekonomisti ali i amateri koji nude rješenja za tešku ekonomsku situaciju. Ipak, retko tko od njih spomene da je negdje oko 1972. godine SFRJ imala 3.900 dolara bruto nacionalnog dohotka per capita kada su tada najbogatije zemlje u svijetu Švedska i SAD imale oko 16.000 dolara per capita. To je odnos oko 1:4 pri stopi nezaposlenosti ispod osam odsto.

Danas Srbija ima oko 2.000 dolara per capita a najbogatije zemlje, kao Norveška, blizu 35.000 dolara, a kod toga nezaposlenost je oko 22 odsto uz nemogućnost pravg određivanja te cifre. Interesantno je da se ovako jasne cifre, pogodne za racionalno razmišljanje i zaključivanje, gotovo nikada ne koriste.

U izdanju Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji upravo je izašao iz štampe zbornik "Antifašistički narodnooslobodilački rat u Jugoslaviji i savremenost", koji, uz izvestan broj naknadno pristiglih priloga, sadrži saopštenja i diskusiju sa istoimenog okruglog stola održanog krajem novembra 2003. godine povodom 60. godišnjice II zasjedanja AVNOJ-a.

U prošlom broju "Glas istine objavio je izvode iz jednog broja priloga koji se nalaze u pomenutom zborniku, a to čini i ovom prilikom.

Obaveštavaju se članovi Društva da pomenuti zbornik, kao i ostala izdanja Društva, mogu da kupe uz odgovarajući popust a kupovinom ovih knjiga podstiču buduću izdavačku delatnost Društva.

RADOSLAV RATKOVIĆ

Milošević je sinonim diskontinuiteta

Govori se o kontinuitetu nekih društvenih pojava - institucija, ideologija, političkih delovanja - čime hoće da se ukaže na njihovo poreklo, na pripadanje nečemu, na njihova suštinska obeležja. Razume se, pri tom je najvažnije utvrđivanje kontinuiteta celine društvenog sistema jer te pojedinačne pojave mogu imati jedno značenje u jednom, a drugačije, čak sasvim drugačije značenje, u drugom poretku društvenih odnosa.

Kod nas je sada u vezi s tim izuzetno važno - jer ima neposredne krupne praktične posledice - utvrđivanje granica kontinuiteta Miloševićeve vladavine: da li društveno stanje koje pod tim podrazumevamo predstavlja neku vremensku i strukturalnu celinu, sa relativno jasnim razgraničenjem prema stanju koje mu je prethodilo i, zatim, da li ima dovoljno osnova da se govori da je ono prevaziđeno.

Veoma je rasprostranjena tvrdnja da Miloševićeva vladavina predstavlja produženje socijalističkog sistema prethodne Jugoslavije; dakle, postoji kontinuitet u razvitku između društvenog sistema koji je postojao u SFRJ i onoga što je uspostavljeno Miloševićevom vladavinom. Zanimljivo je da je široka rasprostranjenost ove tvrdnje obrnuto srazmerna siromaštvu argumentacije na kojoj bi se ona zasnivala. Pogledaju li se stvari nešto bliže, pokazuje se da argumenata za to

nema, jer ih ne može ni biti. U stvari, radi se o školskom primeru etiketiranja: bez ikakvog dokaznog postupka, upravo bez pokazivanja nastojanja da mu se uopšte priđe, prilepi se ocena društvene pojave.

Postavlja se, onda, pitanje otkuda tolika rasprostranjenost te lažne predstave o kontinuitetu, njeno toliko ponavljanje raznim prigodama da je dobila karakter "opšteg mesta", nečega što se podrazumeva, što ne treba dokazivati.

Objašnjenje leži u činjenici da dve dominirajuće ideološke aparature u našem aktuelnom društvenom zbivanju, već duže vreme neprekidno lansiraju ovu laž o karakteru sistema socijalističke Jugoslavije i Miloševićevog "socijalizma". Jedna aparatūra je miloševićevska: pripisivanje sebi uloge baštinka jugoslovenskog socijalizma imala je smisao da Miloševićevoj vladavini pribavi legitimitet i kredibilitet i kod širokih krugova naroda u zemlji i u međunarodnoj zajednici. Druga ideološko-propagandna aparatūra je ona kojom su raspolagale različite antikomunističke grupacije. Fraza o 50 godina komunizma u Jugoslaviji, potpuno izlizana zbog česte upotrebe, ima veoma određen smisao: predstavljajući miloševićevsko stanje društva, sa svim njegovim nakaznostima, kao produženje prethodnog socijalističkog sistema, ona na najsugestivniji način diskvalifikuje socijalističke institucije i ideje uopšte.

Bez obzira na oblike i razlike u tome da li se socijalizam pozitivno ili negativno vrednuje u ovim iskazima, u pogledu postojanja kontinuiteta između društvenog sistema socijalističkog sistema bivše Jugoslavije i miloševićevskog režima, oni su u punoj saglasnosti.

Nedavno je jedan politički analitičar prokomentarisao razlike između Dejtona i ZAVNOBiH-a: "Što je ZAVNOBiH donio, to je Dejton odnio". Ipak, Dejtonskim ustavom je određeno da BiH nastavlja svoje pravno postojanje kao međunarodno priznata država sa svim pravima države i u svojim međunarodno priznatim granicama, što je u skladu sa odlukama ZAVNOBiH-a. Međutim, sa aspekta suvereniteta i državnog subjektiviteta BiH, u Dejtonskom ustavu postoje ozbiljne pukotine, koje to podrivaju ili omogućavaju njegovo podrivanje. Narocito se ističu slijedeće:

o Državne nadležnosti su pretežno date entitetima, stvorenim putem genocida i agresije na etno-nacionalnoj osnovi, a na uštrb nadležnosti centralnih organa vlasti. Čak su i zaštitne funkcije države, kao što su: vojska, policija, sudstvo, date entitetima. Time se podrivaju temeljni sadržaji državnosti BiH. To se sada ispravlja tzv. "tihom" revizijom Dejtonskog ustava, ali polovično.

o Dejtonskim ustavom entitetima je data mogućnost uspostavljanja specijalnih paralelnih odnosa sa Saveznom Republikom Jugoslavijom (SRJ, kasnije SCG), odnosno Hrvatskom, koji su za vrijeme rata i poslije, u vrijeme Miloševićevog i Tuđmanovog režima, bili tijesno uspostavljeni po svim osnovama, a na štetu uspostavljanja normalnih odnosa sa centralnim organima vlasti. Tog nasleđa se susjedi BiH sporo oslobađaju tako da je ono, manje ili više, prisutno i u današnje vrijeme. Predstavnici DSS Srbije sa Vojislavom Koštunicom na čelu i predstavnici SDS Republike Srpske (RS), sa Draganom Kalinićem, na nedavnom sastanku u Bijeljini, založili su se "za aktivniju implementaciju sporazuma o uspostavljanju specijalnih paralelnih odnosa između RS i SCG i jaču sarad-

SEAD HADŽOVIĆ

ZAVNOBiH, Dejton i Bosna

nu državnih sistema". U posljednje vrijeme vladini funkcioneri Srbije moguću nezavisnost Kosova vezuju za priključenje Srbiji RS BiH. Priključenje RS Srbiji naročito zagovara ekstremna desnica. Nedavno je čelnik SRS Tomislav Nikolić, prilikom izbora za Predsjednika Republike, otvoreno izjavio da će, ako bude izabran, raditi na ujedinjenju RS sa Srbijom. Hrvatska je formalno skoro zamrzla specijalne i paralelne odnose sa FBiH, a svojevremeno je predlagala SRJ da zajednički prekinu takve odnose, što nije prihvaćeno. Međutim, u dijelu FBiH sa hrvatskom većinom (ranije tzv. Herceg-Bosna) zadržale su se stare, duboko ukorenjene veze sa Hrvatskom. Bosanski Hrvati su nedavno birali i birani za parlament hrvatske države, iako ne predstavljaju dijasporu, jer nisu useljenici iz Hrvatske, nego imaju viševjekovno bosanskohercegovačko porijeklo, zbog čega su i jedan od njenih konstitutivnih naroda. Sada se i od srpske dijaspore pokreće pitanje njihovog aktivnog i pasivnog prava na izborima za vlast u Srbiji, pa ako se bude išlo za tim da se i Srbi u BiH tretiraju kao dijaspora, kao što se sada tretiraju Hrvati, onda će od tri konstitutivna naroda u BiH, pripadnici njena dva naroda birati vlast u susjednim državama, pa se opravdano postavlja pitanje kome oni pripadaju kao birači.

o Činjenica je da je BiH pod svojevrsnim protektoratom međunarodne zajednice, tako da njen Visoki predstavnik nameće zakone i odluke državnog karaktera, može smijeniti svakog legalno izabranog ili imenovanog funkcionera; međunarodne vojno-policijske

snage, bez najave, mogu upasti i izvršiti pretres bilo koje državne ili javne institucije. Sve to bitno ugrožava državni subjektivitet i suverenitet BiH.

Najveća razlika Dejtonske BiH u odnosu na Zavnobihovsku, odnosi se na unutrašnje društveno-političko ustrojstvo. ZAVNOBiH je svoje odluke o unutrašnjem uređenju temeljio na viševjekovnom izrazito izmiješanom stanovništvu na skoro cijeloj teritoriji BiH, na zajedničkom životu Srba, Hrvata, Muslimana, Jevreja i ostalih građana, zbog čega prirodno i nije moguća podjela teritorije na etničkoj osnovi, niti je ona u svojoj istoriji, na toj osnovi, bila ikada dijeljena. U Rezoluciji ZAVNOBiH-a je ona čuvena postavka da BiH nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, već i srpska i hrvatska i muslimanska. Akademik Redžić u vezi sa tim piše da "negacija ne dopušta da se Bosna dijeli između Srba, Hrvata i Muslimana, a afirmacijom se utvrđuje da Bosna pripada jednako Srbima, kao i Muslimanima i Hrvatima. Negacija i afirmacija se ne konfrontiraju, već su izraz jedinstva različitosti, uzajamno se uslovljavaju, jedna drugu potvrđuju, jedna u drugoj je sadržana."

Dejtonsko unutrašnje uređenje BiH počiva na dijametralno suprotnim načelima - na razdvajanju njenih naroda, što je posljedica nacionalističke teze o navodnoj atavističkoj mržnji i nemogućem zajedničkom životu. Dejtonski ustav je utvrdio unutrašnji ustavnopravni kontinuitet države nastao na odlukama ZAVNOBiH-a. Ukupna organizacija i funkcionisanje državnih institucija baziraju skoro isključivo na etničkom principu.

MILENKO MARKOVIĆ

Jugoslavija nije istorijska greška

Nije greška u tome što je Jugoslavija uopšte stvarana, već su greške u tome kako je stvarana i kako su održavane (i prva i druga) Jugoslavija, odnosno grehovi su u propuštenim šansama da se jugoslovenska zajednica učini trajnim ostvarenjem. Jedino se o tim i takvim greškama može plodotvorno raspravljati. Ne da bi se Jugoslavija obnovila, već da bismo imali jasnu nemistifikovanu istorijsku svest o tom segmentu novije srpske i jugoslovenske istorije.

No, to je ono o čemu istorijski revizionisti izbegavaju da govore. Svakako, ne slučajno. Prilikom objektivne i argumentovane rasprave ne bi moglo a da se ne pokaže da njihovo antijugoslovenstvo nije motivirano demokratizmom ili humanizmom, već nezadovoljstvom zbog neispunjenja nacionalističkih projekata. Koje greške ti kritičari Jugoslavije najčešće prećutkuju?

- Oni neće da kažu da je prva i osnovna istorijska greška to što je propušteno da već prva Jugoslavija startuje kao federacija i kao republika;

- Neće da priznaju da je prva Jugoslavija pravljena kao srboslavija;

- Oni ne mogu da se pomire sa činjenicom da su branioци režima prve Jugoslavije tokom drugog svetskog rata doživeli istorijski poraz zato što su saradivali sa okupatorom i zato što su nudili viziju Jugoslavije kao zajednice neravnopravnih naroda;

- Kritičari Jugoslavije neće da priznaju da su idejno pripremili njeno rušenje podrškom Slobodanu Miloševiću u tom činu i u rešavanju srpskog pitanja kao ratnog pitanja, sa ciljem stvaranja velike Srbije. Mada nema nevinih u jugoslovenskoj tragediji, da se srpski režim nije odlučio za rat, smatram da niko drugi ne bi bio u stanju da ga nametne...

Niko objektivn neće osporavati da su prvenstveno negativni trendovi u jugoslovenskom društvu doprineli pojavi Miloševića i raspadu Jugoslavije. Jer, da iznutra nije bila sklona padu, ona se ne bi ni raspala. Ti trendovi su, pre svega, bili idejna istošenost socijalističkog režima, stagnacija demokratizacije i traženje legitimiteta u nacionalizmu. Vladajuće elite, prvenstveno u Srbiji, ostajale su gluve prema zahtevima da se u federaciji ostvare promene na osnovu novog istorijskog dogovora naroda, ostale su i slepe i gluve i za promene u društvu neophodne nakon rušenja berlinskog zida i kraha realocijalizma. Jedna od mogućih šansi bila je da se socijalistički sistem socijaldemokratizira i politički pluralizira, bar u onoj meri u kojoj je to urađeno u Poljskoj ili Mađarskoj.

Umesto anatema, uspešnost ili neuspešnost Jugoslavije svakako treba podvrći objektivnoj kritičkoj raspravi i valorizaciji. Bez predrasuda bilo koje vrste. Jer, neodrživa je teza koja se uzdiže na pijedestal apsolutne istine - da je avnojska Jugoslavija koristila samo drugim narodima a da je srpskom narodu nanosila samo štete. Ako ništa drugo, srpski narod je u njoj mogao ostvarivati svoj nacionalni san da živi u jednoj državi. Postavlja se otuda pitanje: da li je, ma koliki stepen nezadovoljstva postojao, mogao biti dovoljnim razlogom da se ta šansa prokocka ratom za veliku Srbiju? Odgovor na ovo pitanje ne samo da smo dobili nego ga je isuviše bolno srpski narod i doživio na svojoj koži.

● U interesu je novih država nastalih na prostoru nekadašnje SFRJ da se insistira na državnom kontinuitetu na osnovu međunarodnog priznanja narodnooslobodilačke borbe i konstitutivnih odluka AVNOJ-a. Negiranje kontinuiteta zasnivanog na učešću u antifašističkoj koaliciji, čije tekovine baštine današnja Evropa i savremeni svet, naknadno je i nerazumno priključivanje snagama i idejama koje su u drugom svetskom ratu doživele konačan poraz.

RADOJE PAJOVIĆ

Kako je ukinuta crnogorska država

U ratnim ciljevima Srbije (Niška deklaracija od decembra 1914) nema mjesta crnogorskoj državi. Na Krfu, razgovori sa predstavnicima Hrvatske i Slovenije i Srba iz Austro-Ugarske o stvaranju zajedničke države Južnih Slovena vode se iza leđa Crne Gore.

Nakon poraza centralnih sila i oslobađanja Crne Gore, organizuje se Podgorička skupština, koja se kasnije proglašava za tzv. Veliku skupštinu srpskog naroda u Crnoj Gori, koja detronizuje kralja Nikolu i dinastiju Petrović i proglašava tobožnje ujedinjenje sa Srbijom i sa ostalim južnoslovenskim narodima, a u stvari pripajanje Srbiji u statusu najobičnijeg okruga.

Kralj Aleksandar, 1. decembra 1918, na dan proglašenja Kraljevstva SHS, nije ni pomenuo Crnu Goru kao dio te nove

● Kolaboranti i neokolaboranti čine svestan previd - ne žele da prihvate nepobitnu istinu da drugi svetski rat nije bio rat između komunizma i antikomunizma, nego rat slobodoljubivih i demokratskih snaga, među kojima i komunističkih, protiv nacizma i fašizma, rat za slobodu i za osnovna ljudska i narodna prava.

države. Delegacija Podgoričke skupštine, koja je podnijela sa sobom Deklaraciju o ujedinjenju, stigla je u Beograd tek 4. decembra, a od regenta Aleksandra primljena je 17. decembra.

Ozbiljna istorijska i pravna nauka su utvrdile da Podgorička skupština nije bila ni legalna, ni legitimna, već prosta improvizacija srpskih vladajućih krugova, tako da ta samozvana skupština nije organizovana po crnogorskim pa čak ni po srpskim zakonima, pogotovo ne po crnogorskom ustavu, koji nije ni predviđao ukidanje države Crne Gore, a o promjeni državnih granica mogla je da odlučuje samo Crnogorska narodna skupština, uz saglasnost crnogorskog suverena. Umjesto toga, srpske vlasti su zabranile povratak kralja Nikole i crnogorskog političkog, vojnog i intelektualnog establišmenta koji se nalazio dijelom pri crnogorskom dvoru, a najvećim dijelom u zarobljeništvu, odnosno na putu za Crnu Goru.

U toku održavanja "skupštine" oko zgrade, gdje je ona održavana, bili su dovučeni topovi čije su cijevi bile uperene u zgradu, a na galeriji su se nalazile naoružane komite, pristalice navodnog ujedinjenja, sa odšrafljenim bombama. Međutim, sve to nije bilo potrebno jer je ta farsa bila dobro izrežirana, tako da nije moglo biti nikakvog iznenađenja. Tako je, u ratnim uslovima, u uslovima okupacije od savezničkih trupa, za svega petnaestak dana organizovana tzv. Podgorička skupština, na osnovu improvizovanih pravila, koja je uz saglasnost Srpske vlade donio njen predstavnik u Crnoj Gori zadužen da organizuje "skupštinu". Na "Skupštini" je jedan od njenih "delegata" ili "poslanika" (Savo Fatić) konstatovao: "Od danas mi nijesmo Crnogorci. Od danas mi smo svi Srbi", što je "skupština" aklamacijom prihvatila.

Bez obzira na njenu nelegitimnost, na osnovu odluka ovakve Podgoričke skupštine - ukinuta je država Crna Gora, ne samo kao državni i istorijski nego i kao geografski pojam. Umjesto toga uveden je pojam prvo Zetska oblast, a zatim Zetska banovina. Ukinuti su njen parlament, njen Ustav i ostali zakoni, njena crkva. To je, razumije se, dovelo do narodnog otpora, zapravo do ustanka koji je u krvi ugušen, uz upotrebu krajnje brutalnih mjera - ubijanjem zarobljenih ili predatih, zatvaranjem porodica uz nasilja razne vrste, paljevinom stambenih i privrednih objekata. U većoj ili manjoj mjeri, otpor i neslaganje sa takvim odlukama trajali su za sve vrijeme postojanja Kraljevine Jugoslavije.

MARKO ORŠOLIĆ

Antifašizam i religija

Fašizam je u svojoj biti antireligijski (u našem evropskom iskustvu antiju-daistički, antikršćanski i antiislamski), jer je rasizam. Međutim, i pored toga južnoslavenske kršćansko-islamske religijske vođe nisu hrabrilu svoje vjernike za antifašističku borbu, osim pojedinačnih slučajeva, kao što su: poslanica (pastirsko pismo) mostarskog biskupa fra Alojza Mišića i proglas sa godišnje Skupštine muslimanskog svećenstva BiH, od 14. jula 1941. godine, koji je potpisalo više stotina najuglednijih muslimana BiH. Pred njihovim očima su fašisti i njihovi domaći epigoni iskorjenjivali Jevreje i Rome (nearijevce), te Srbe i antifašiste.

Vjerski autoriteti nisu se dovoljno tomu suprotstavljali kad je to bilo aktuelno, a nisu se ni poslije šezdeset godina na pravi način pokajali za te svoje, po čovječanstvo pogubne propuste. U tome se potpuno razlikuju od svojih, recimo, njemačkih kolega. Razlog tomu nije samo apriorni strah od komunizma nego i đavolska nacistička propaganda i stoljetna zabluda da se bezrazložno mora pokoravati zakonitoj vlasti ili čak i samouspostavljenoj vlasti.

I pedesetak godina poslije sloma fašizma neki naši vjerski dostojanstvenici nisu shvatili na pravi način svu rugobu Hitlerovog "novog evropskog poretka". Zbog toga još uvijek i treba obnavljati diskusije o antifašizmu budući da je antifašizam temeljna pretpostavka ujedinjenja Evrope i budući da su naši jugoslavenski antifašisti često iz dnevnopolitičkih razloga svodili svoju antifašističku borbu na njezinu narodnooslobodilačku dimenziju. Stoga je veoma značajno da se bosanskohercegovački SUBNOR od 1993. naziva SUNBOAR-om, dakle Savezom boraca antifašističkog i narodnooslobodilačkog rata. Ova naoko mala promjena je izuzetno značajna i zbog toga da bi se lakše mogle nastaviti njegovati antifašističke tradicije, koje su u našim južnoslavenskim prilikama konkretno bile i narodnooslobodilačke, odnosno antiburžoaske i antimonarhističke, ali istovremeno i usmjerene protiv međunarodnog nacizma i fašizma i njihovih kvazi udomaćenih varijanti (ustaše, četnici, bjelogardejci, velikoalbanici itd).

TOMISLAV IŠEK

Ono što se dogodilo - ne može se promeniti

U kontekstu osnovne teme našeg skupa logično mi je osobno razmišljati o tekovinama NOR-a i trajnom povijesnom iskustvu jer je sve ono što se događajno desilo u tom periodu - završeno. Povijesna iskustva proizašla iz zbira istraženih (ili koje će se tek istražiti u arhivima) činjenica su konzistentna utoliko ukoliko je njihov odabir temeljen isključivo na zasadima Tacitovih, Rankeovih polazišta, bolje reći metodoloških premisa historijske znanosti.

Apsolutno je depasirano dovoditi u pitanje neke od temeljnih odrednica NOB-a: njen općejugoslavenski karakter, stvaranje organa narodne vlasti svih razina od narodnooslobodilačkih odbora do zemaljskih vijeća i AVNOJ-a, razvoja vojne komponente NOP-a (od partizanskih odreda do armija, odnosno armije), revolucionarnih tekovina NOB-a, mjesta i izdajničke uloge kvistingovaca - od Slovenije do Kosova, međunarodnog priznanja u ratu stvorene "druge" Jugoslavije, njeno federativno uređenje, osnove na kojima je rješavano nacionalno pitanje, antifašizam ili, na kraju krajeva, definitivno međunarodno prihvatanje snaga koje su davale svoj doprinos pobjedi antifašističkih i antinacističkih snaga nad silama "mraka, mržnje", njihovo tretiranje i prihvatanje kao sustavnog dijela tog fronta.

Jedino što bi se moglo tolerirati i prihvatiti u odnosu na već poznate tvorevine NOR-a koje predstavljaju to bogato povijesno iskustvo jednog završenog događajnog perioda su nove činjenice na fonu međusobno priznatih tekovina NOB-a.

● *Traganje za istinom biće jalovo ako istina o našoj prošlosti ne bude utkana u naše napore za izgradnju poverenja među ljudima, narodima i državama koje su nastale na području nekadašnje Jugoslavije.*

● *Kao međaš u historiji cjelokupnog Balkana, narodnooslobodilački rat 1941 - 1945. bio je jedan od najvažnijih događaja u dugovjekovnoj historiji jugoslavenskih naroda i prijelomni trenutak njihovog historijskog potvrđivanja.*

● *Ne oružje i rat, već odricanje od sile i nasilja - s jedne strane, a s druge - borba za humaniji svijet u kojemu će svaki narod slobodno živjeti svoj život, i u kojemu će nesretni i poniženi osjetiti radost življenja - bitne su pretpostavke koračanja čovječanstva u sigurnu budućnost.*

● *Vrednosti sadržane u četiri ideala - sloboda, nezavisnost, ravnopravnost i pravednost - i danas, kao trajna svojina čovječanstva, predstavljaju fundamente naše civilizacije koju je naša narodnooslobodilačka borba morala da brani zajedno sa savezničkim snagama. Bez*

tih vrednosti, ni danas a ni u budućnosti, ne može se zamisliti opstanak čovečanstva.

● *Krunu uspjeha narodnooslobodilačke borbe i njihovo revolucionarno sazrijevanje izražavaju II zasjedanje AVNOJ-a i njegove istorijsko-prekretničke odluke za organizaciju i razvoj nove demokratske federativne države.*

● *Raspad SFRJ, koliko god nepotreban i tragičan, nije promenio istorijski značaj zajedničke narodnooslobodilačke borbe ni velika posleratna dostignuća u zajedničkoj državi; te tekovine ostaju neizbrisive u istoriji svih jugoslavenskih naroda i narodnosti.*

● *Sudbina onovremene Jugoslavije od sredine osamdesetih godina rješavana je i gaženjem njenog tada važećeg Ustava, a ne ni njegovom sadržinom, ni osloncem na njega, ni njegovom primjenom. Razbijena je činjenjima i mimo njenih ustavno utvrđenih institucija.*

● *Dan pobjede nad fašizmom, 9. maj - današnja ujedinjena Evropa, satkana na temeljima antifašizma, proglasila je za*

Dan Evrope. Beograd tom danu, kao i mnogim danima svoje slavne antifašističke prošlosti, okreće leđa kao da hoće da izbrise tragove u prošlosti neuklonjivo urezane u istoriju i svest čovečanstva. No, pre ili kasnije, moraće da se shvati: hodom unatraške i Evropi okrenutih leđa - u Evropu se neće stići.

● *Suvremena povijest Evrope i svijeta ne bilježi da se igdje jedan autentični, antifašistički narodnooslobodilački rat, narodnooslobodilački pokret, kakav je bio u okupiranoj Jugoslaviji od 1941. do 1945, tako i toliko blati, kleveće, vrijeđa i iskrivljuje svim mogućim sredstvima kako se to događa u skoro svakom dijelu bivše SFRJ, a glorificiraju fašizam i nacizam i svi segmenti propalog, poraženog i odbačenog fašističkog sustava koji je cijeli svijet u crno zavio sa 50 milijuna mrtvih...*

● *Kome smeta antifašizam? Smeta onima koji žele da preuređuju prošlost i ponovo seju mržnju među narodima. To su oni koji su vodili rat na prostorima sada već bivše nam Jugoslavije. Taj rat je njihov ponovni poraz ali i za njega, kao uostalom i za dosadašnje poraze, krivicu prebacuju na druge.*

TRAJNI PODSETNICI NA IVANA STAMBOLIĆA

Česma i film

Na Dan ustanka naroda Srbije - 7. jula, u beogradskom Košutnjaku, gde je 25. avgusta 2000. godine otet Ivan Stambolić da bi istog dana bio ubijen na Fruškoj gori, svečano je otvorena Ivanova česma.

Inicijatori i izvođači ovog poduhvata su Ivanovi prijatelji kojima su pomoć pružile beogradske komunalne službe i pojedine firme. Otvaranje česme, uprkos jednom od najtoplijih dana ovog leta, okupilo je veliki broj prijatelja i poštovalaca Ivana Stambolića među kojima je bio i značajan broj članova Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945, čiji je jedan od osnivača Ivan Stambolić i koje je podržavao do kraja svog nasilno prekraćenog života.

Na ovom skupu govorio je Živorad Kovačević koji je, postavljajući pitanje šta treba poći da se desi pa da se pošteno suočimo sa istinom i da gnev počne da se okreće protiv onih koji su zločine naredili i počinili, rekao i:

"Nema pravde za mrtvog Ivana ni za njegovu porodicu ali će bar ostati trajni trag u istorijskim analizama i ljudskom pamćenju koliko je jedan projekat, koji je zaludeo mnoge, bio krvav i zločinački, da tako

Ne sme se zaboraviti da je Ivan Stambolić iz političkog života uklonjen zato što nije pristao da Srbiju povede na put u bespuće. Ni da je morao biti zauvek ućutkan zato što je baš on, ponovo progovorivši, oslobađao Srbiju i od straha i od stida.

U vreme ratova koji su razorili zajedničku državu, Ivan Stambolić je bio jedan od retkih Srba čiju su ruku prihvatili ljudi dobre volje u celoj bivšoj Jugoslaviji i u svetu. Njemu se verovalo, jer je njegova reč imala moralno pokriće.

...Ne znam nikoga od političkih ljudi u Srbiji kod koga se, kao kod Ivana, dobrota grančila sa naivnošću. On nije bio u stanju da učini zlo, ali nije mogao ni da ga pretpostavi...

(Iz reči Latinke Perović na Ivanovoj sahrani 8. aprila 2003. godine).

nešto u zemlji Srbiji nikad više ne može da dobije podršku."

Četvrta godišnjica Ivanovog ubistva obeležena je projekcijom dokumentarnog filma "Ivan Stambolić - put u bespuće" (produkcija "DVS Infocus Balkans", scenaristkinja i rediteljka Suzana Vasiljević). U njemu se, filmskim materijalom i iskazima aktera političke scene, Ivanovih rođaka, prijatelja i saradnika, daje presek zbiljanja koja su prethodila njegovoj otmici i ubistvu pri čemu se razotkrivaju i motivi tog gnusnog čina.

PREMINUO DŽASPER RIDLI, AUTOR BIOGRAFIJE "TITO"

Prigovarali mu i gvelfi i gibellini

Iz Velike Britanije stigla je tužna vest: preminuo je Džasper Ridli, veliki prijatelj Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji i lični prijatelj više članova Društva. Domaćoj javnosti najbolje je poznat po knjizi - biografiji "Tito" koja je, posle engleskog izdanja, uz učešće Društva za istinu o NOB-u, objavljena 1998. u Novom Sadu, a posle toga je štampana i u Zagrebu.

Publicista, književnik i istoričar Džasper Ridli rođen je 25. maja 1920. Studirao je pravo na Sorboni (Pariz) i Magdalen koledžu (Oksford). Advokatskom praksom bavio se od 1946. do 1952. U toku 2. svetskog rata služio je u Kraljevskoj artiljeriji i od tada, kako je sam govorio, datiraju njegove simpatije prema Titu.

Rano je ušao u politički život i u periodu 1937-1972. bio aktivan u socijalističkom pokretu Velike Britanije. Posle napuštanja advokature, književni rad mu je postao osnovna životna preokupacija. Napisao je veliki broj

biografija istaknutih državnika i drugih istorijskih ličnosti i stekao reputaciju jednog od najboljih u tom poslu u svetskim okvirima. Biografija "Tito", pored Londona (1994. i 1996), Novog Sada i Zagreba, objavljena je i u Rimu, Buenos Airesu, Pragu, Bukureštu...Napisao je i veliki broj scenarija o čuvenim ličnostima svoje zemlje za izuzetno zapažene emisije na BBC-u.

Više od četiri decenije bio je član Kraljevskog književnog društva, a još pre dve decenije biran je za doživotnog potpredsednika engleske sekcije PEN-kluba.

Povodom smrti velikog prijatelja Društva za istinu o NOB-u koji je podržavao rad Društva i, pored ostalog, prilikom izdavanja knjige "Tito" na srpskom jeziku, u korist Društva odrekao se autorskog honorara, predsednik Društva prof. dr Radoslav Ratković je uputio porodici pismo sa izrazima iskrenog saučešća.

Prilikom boravka u Beogradu u martu 2001, Džasper Ridli je sa zadovoljstvom prihvatio da razgovara sa urednikom "Glasa istine" Nebojšom Dragosavcem. Tom prilikom je, pored ostalog, rekao:

- Mislim da ljudi zemlje koja je nekad bila Jugoslavija danas znatno više nego ranije cene dane dane kada se govorilo da Jugoslavija ima šest republika, pet naroda, četiri jezika, tri vere, dva pisma i jednu partiju.

- Od početka, od prvog ustava, Tito je dao pravo narodima da se otcepe. Ali, dok su njom upravljali, komunisti nisu to ni želeli ni hteli da dopuste. Oni su radili ono što je Tito želeo. Najveće Titovo dostignuće je što je u vreme sveopšteg ubijanja rekao: "Mi partizani ćemo vas zaštititi"... Ideja je bila nesumnjivo dobra - da se ostave nacionalne mržnje i da se za slobodu vodi zajednička borba protiv fašista.

- I ovde sam rekao, ali se ljudima to nije dopalo: zapadni saveznici su formirali Jugoslaviju 1918, a oni su je i rasturili 1991...

- Stavljanje znaka jednakosti između Miloševića i Tita je apsolutni nonsens. Teško je naći dvoje različitijih od njih dvojica. To je kao da poredite klovna i državnika.

- Ovde neki smatraju da je knjiga "Tito" prohrvatska jer sam se, pripremajući je, sreo i sa Tuđmanom i što sam ga kao predsednika, zahvaljujući se brojnim sagovornicima, stavio na prvo mesto. Hteo sam i susret sa Miloševićem, rečeno mi je da ne može da me vidi šest nedelja. U Hrvatskoj su mi, opet, zamerili da sam suviše prosrpski nastrojen. Što sam napisao da je ulazak nemačkih trupa u Zagreb bio svečanost. Nije to bio zvaničan nacionalni praznik, ali nije ni netačno. Zamereno mi je što sam posle hrvatske ofanzive u Krajini prvo pomenuo Krajinu a ne Srebrenicu. Bukvalno smo se svađali oko svake reči, svake zapete. Tražili su novi predgovor, knjiga je napisana 1994, a oni su želeli novi predgovor za događaje posle toga, itd, itd...ali - knjiga se pojavila...

ČAČAK

Formirano Društvo za istinu i pravdu

Odlukom građana Aleksandra Bugarčića, Aleksandra Rajovića, Andrije Bajića, Momčila Mićanovića, Petra Papića, Siniše Dilparića, Miloša Nešovića, Miluna Mandića, Dragiše Mitrovića i Dragoslava Ugarčine u Čačku je osnovano Društvo za istinu i pravdu kao vanstranačko udruženje građana.

Programska usmerenja Društva su:

- o Istraživanje istine iz prošlosti - iz perioda 1941-1945, iz perioda posle 1945. do danas; promovisanje knjiga i podsticanje pisanja tekstova koji tome doprinose.

- o Borba za pravdu u sadašnjem vremenu: pitanje Kosova i Metohije; Državna zajednica Srbija i Crna Gora; privreda i privatizacija; socijalno stanje u zemlji; radnička prava, prava žena, starih, omladine i dece.

- o Solidarnost i humanizam u društvu - pravne i moralne norme u ovoj oblasti; organizovanje akcija solidarnosti i humanosti.

Rešenjem Saveta ministara Srbije i Crne Gore - Ministarstva za ljudska i manjinska prava, uz potpis ministra Rasima Ljajića, Društvo za istinu i pravdu Čačak upisano je u Registar udruženja, društvenih i političkih organizacija koji se vodi kod ovog ministarstva.

Predsednik Društva je Aleksandar Bugarčić, zamenik Petar Papić, a sekretar Dragoslav Ugarčina.

JESMO LI POŠTENI PREMA NAŠOJ BLISKOJ PROŠLOSTI (2)

Polemike - da, paškvile - ne!

Stoji svakako potreba da se baci novo istorijsko svetlo na vreme "revolucionarne represije" između 1944. i 1946. godine. To je, međutim, veliki i odgovoran posao. Pitanje je kako to činiti: stvarnim rasvetljavanjima sredstvima primerenim istorijskoj nauci ili kvaziistorijskim novim interpretacijama naše prošlosti. Nije sasvim jasno zašto Desimir Tošić (reč je o njegovom tekstu objavljenom u "Republici") taj posao istoričara naziva "svođenjem računa", do kojeg je "nažalost došlo relativno dockan."

Pre svega, odgovoran posao istoričara ne bih nazivao "svođenjem računa" jer to pomalo liči na jezik građanskog rata. Niti je taj posao okasnio ako se na pravi način, primeren istorijskoj nauci, obavlja. Kao te okasnele priloge, Tošić navodi tri naslova: "Ravnogorsku čitanku" i istoimenu TV-seriju, TV-seriju "Crveno doba" i dokumentarni spis "Kuću doktora Danila". Zašto baš njih? Nije mi poznat poslednji spis, a prethodna dva naslova više su usmerena na pamfletsko oživljavanje građanskog rata, pa u tom smislu na "svođenje računa", nego na naučno osvetljavanje naše istorijske prošlosti. Ne samo što su "odocnili", čak bi za istorijsku nauku bolje bilo da se nisu ni pojavili. Bolje je i sačekati nova dela, nova viđenja, ako ih već nema u ovom trenutku, nego sa opterećujućim pamfletima ulaziti u odgovoran posao. Svako objektivno ko je imao prilike da vidi te priloge, mogao je da se uveri u to. Autori tih priloga služe se neprovereno visokim, u stvari, lažnim brojkama pobijenih građana u periodu 1944-1946. i jednostranim, pa time i neistinitim, prikazivanjem istorijskih činjenica iz tog vremena. Istoričar Dušan Bataković tokom čitave

svoje, inače loše urađene serije "Crveno doba", provlači nekoliko neargumentovanih tvrdnji:

- da je u Beogradu neposredno posle rata ubijeno više od 10 hiljada civila;
- da su komunisti uništili građansku klasu, da su uništili srpsku intelektualnu elitu;
- da se komunistička revolucija razotkrila kao velika pljačka naroda itd, itsl.

Samo neobavešteni mogu da ne znaju da je i ono malo i slabo razvijene i radničke klase i srednjeg sloja postradalo tokom rata, da su, inače, u NOB-u, učestvovali i bogati seljaci, da su se na strani antifašističke narodnooslobodilačke borbe našli ugledni srpski intelektualci i to u daleko većem broju nego što ih je bilo na strani organizacija koje, po rečima Tošića, "ni izbliza nisu dale toliki veliki doprinos savezničkoj borbi protiv fašizma". Pomenuti prilozima, i prema Tošiću, predstavljaju "neubedljiv" i "neadekvatan" odgovor "represiji komunističke vladavine za vreme 1944-1946. godine". Zato je za čuđenje zašto se Tošić zadržao samo na pomenutim prilozima koji su više paškvile protiv komunizma, nego ozbiljni naučni doprinosi. Zaučuduje i to zašto je Tošić, poznat, inače, po objektivnoj kritičkoj poziciji kad je reč o novijoj istorijskoj prošlosti, učinio jednu vrste nepravde prema "organizacijama za odbranu istine o narodnooslobodilačkoj borbi" tvrdnjom da one čine nešto "što je svakom iole ozbiljnom građaninu jasno da se ne mogu napadati svi građani koji su bili protiv te narodnooslobodilačke borbe, kao saradnici okupatora". Tošić, potom, kao da se ispravlja, jer govori da se napadaju neke organizacije (misli se verovatno na četničku organizaciju Draže Mihajlovića, primedba

M.M) koje se "osuđuju ad hoc kao saradnici okupatora". U svakom slučaju, nije isto kad se kaže da se "osuđuju svi građani" ili samo neke organizacije. Sasvim je moguće da je neko iz "organizacija za istinu o narodnooslobodilačkoj borbi" i izvalio pomenutu glupost. Ali, trebalo je personalizovati autora ili imenovati organizaciju. Verujem da će se i Tošić složiti da nije u redu da se o stavovima bilo koje organizacije (pretpostavljam da je reč o Društvu za istinu o antifašističkoj borbi), izriču apriorne, nediferencirane i ničim potkrepljivane ocene. Time se ne doprinosi rasvetljavanju naše skorije prošlosti. Nama su i te kako neophodne polemike i debate (ad argumentum) usmerene na raščišćavanje stvari, a ne na "svođenje računa". Jednostranosti bilo koje provenijencije nisu dobra preporuka da se ne ponavljaju greške i zablude iz prošlosti, niti da se na pravi način trasira budućnost ove zemlje.

Za nas, društvo u tranziciji, evropsko i, posebno, francusko iskustvo, dvostruko je poučno. Prvo, što nas podseća da se iz društvenih kriza, pogotovu ako su dugotrajne, mogu rađati barbarski spasitelji i mesije i, drugo, da se samo udruženim demokratskim snagama, radikalnim demokratskim reformama i radikalnim raskidima sa nacionalističkom prošlosti, može učiniti izlišnim alternativa nacionalističke i neofašističke desnice. Imaju li naše stranke sa demokratskim predznakom osećanje odgovornosti i demokratsku viziju naše budućnosti? U meri u kojoj situacija zahteva - nemaju. Da imaju, ne bi se dogodilo da nisu mogle, iz uskostranačkih razloga, da formiraju vladu demokratske većine, već su dozvolile da se formira manjinska vlada uz podršku Miloševićeve Socijalističke partije koja je zemlju gurnula u sunovrat.

Činjenica da ne jenjava interes nauke za kolaboracionizam (francuski zbornik je izdat prošle godine) svedoči o bar dve stvari: o odgovornom odnosu francuskih naučnika prema bliskoj prošlosti, ali i o svesti o prisutnosti kanceroznog tkiva fašizma u francuskom društvu i nakon više od pola veka od završetka drugog svetskog rata. Višegodišnje prisustvo Le Pena na francuskoj političkoj sceni, mogućnost da na predsedničkim izborima prošle godine on, čak, i pobedi, moralo je delovati upozoravajuće na francuske građane i demokratsko javno mnjenje. Jer, u drugom krugu izbora Francuzi su izabrali Širaka sa nadmoćnom većinom glasova ostavljajući Le Pena na marginama političke scene.

Francuzi su se doista odgovorno (i pošteno) poneli prema svojoj bližoj istorijskoj prošlosti. Ali, zašto bi to bila privilegija samo velikih naroda?

ČLANARINA ZA 2004 - 300 DINARA

Godišnja članarina za 2004. je 300 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara. Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, ili na žiro-račun:

3 5 5 - 1 0 1 9 1 9 4 - 8 3

Vojvođanska banka - filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945.

Na isti način, članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu da uplate i svoje dodatne priloge. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društvu.

Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Borbu za ostvarenje programskih ciljeva i širenje svog uticaja Društvo u značajnoj meri vodi uz pomoć izdavačke delatnosti - štampanjem i distribucijom knjiga i publikacija. Da bi se realizovao što veći broj ovih projekata i tako vrednosti za koje se Društvo zalaže postale dostupnije što širem krugu ljudi a posebno pripadnicima mladih generacija, neophodna je pomoć članova u dva pravca - da se obezbedi podrška šireg kruga donatora koji bi učestvovali u realizaciji pojedinih izdanja i, drugo, da se uključe u distribuciju izdanja Društva.

Sve članove koji u tom smislu mogu da pomognu ili imaju odgovarajuće ideje Izvršni odbor moli da se jave Društvu neposredno, pismom ili na telefon (011) - 43-07-43, svakog radnog dana od 10 do 14 časova.

Tokom leta 1944, na frontovima u Evropi, Crvena armija i savezničke trupe približavale su se sa istoka, zapada i juga Hitlerovoj Nemačkoj.

Iako se na jugoslovenskom ratištu nalazilo oko 400 hiljada okupatorskih i oko 250 hiljada vojnika njihovih saradnika, NOV i POJ su sa oko 350 hiljada boraca preuzimali strategijsku inicijativu i, po planu Vrhovnog štaba, težište operacija prenosili u istočni deo Jugoslavije, u Srbiju.

To je doprinelo velikom usponu narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji. U mnogim njenim delovima postojale su i delovale narodnooslobodilačke organizacije (KPJ, SKOJ, USAOJ, AFŽ, narodnooslobodilački odbori, vojne komande mesta i područja) i dejstvovali partizanski odredi, brigade i divizije.

Beograd je mnogo doprineo razvoju NOP-a u Srbiji i Jugoslaviji, posebno kadrovski, ali je zbog svog značaja bio neprekidno izložen brutalnom teroru okupatora i kvistlinga. Njegova partijska organizacija neprestano je trpela

Artur Miler, američki književnik, u Njujorku 1973. godine:

"Uvek sam u novinama, svakog dana, najpre pratio vesti o tome šta je bilo s partizanima maršala Tita.

Želim posebno da istaknem da je primer Jugoslavije 1941. delovao na mnoge ljude širom sveta i na celu Ameriku izvanredno ohrabrujuće.

Kada smo čuli za silan otpor koji su jugoslovenski partizani pružili nemačkim hordama i fašizmu, mi smo prvi put u toku II svetskog rata shvatili da Hitlerova Nemačka nije nepobediva."

velike žrtve, a krajem 1944. neprijatelj je otkrio i uništio tehnički punkt i štampariju Pokrajinskog komiteta u kojoj je, pored ostalog, štampan i "Glas jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta Srbije.

Uprkos tome, u Beogradu su od simpatizera, saradnika i članova KPJ stvoreni puntovi i kanali za isporuku materijala i odlazak Beograđana u partizanske jedinice u Sremu, Šumadiji, južnoj Srbiji. U tome su posebno uspeha imala partijska rukovodstva u jugoistočnom Sremu i Pokrajinski komitet Vojvodine. Preko njihovih veza znatan broj Beograđana stigao je među sremske partizane pa i divizijski general bivše Jugoslovenske vojske Borisav Ristić. Tim kanalima dopreman je i materijal za opremu radionice ("Dingova fabrika") za izradu oružja i za štampariju PK koja je štampana "Slobodnu Vojvodinu", "Istinu", "Glas omladine", "Našu borbu"...

U centralnoj Srbiji sredinom 1944. narodnooslobodilačkim pokretom su rukovodili okružni komiteti KPJ:

- Kragujevac - sekretar Dušan Petrović Šane;

- Mladenovac, okrug Beograd (Dragoslav Draža Marković);

- Čačak (Miloš Minić);

- Požarevac (Božidar Dimitrijević).

Na ovoj teritoriji radile su mnoge organizacije NOP-a i dejstvovali Prvi šumadijski i Kosmajski odred i Druga šumadijska brigada sa oko 700 boraca. Krajem avgusta, iz Srema je, kod

PODSEĆANJA SRBIJA - LETO, JESEN 1944.

NOP u usponu

Umke, preko Save prešao 1. bataljon Posavotamnaskog odreda i ušao u sastav Druge šumadijske brigade kao njen 4. bataljon.

Na terenu Okružnog komiteta Kraljevo (sekretar Blagoje Bogavac) u leto 1944. obnovljen je Ibarsko-moravički a zatim i Kraljevački partizanski odred koji su akcije uglavnom izvodili u dolini Ibra na saobraćajnicama Kraljevo-Raška-Kosovska Mitrovica.

U zapadnoj Srbiji, na terenu Okružnog komiteta Valjevo (sekretar Milica Pavlović) stvarane su organizacije NOP-a uglavnom u kolubarskom, rađevskom i posavotamnaskom srezu a borci iz ovog kraja odlazili su u partizane Šumadije.

Zbog stalne velike koncentracije neprijateljskih snaga i njihovog terora, u u širem rejonu Užica bili su vrlo teški uslovi za razvoj NOP-a. Ipak je OK Užice (sekretar Duško Đurđić) stvarao uporišta i organizacije NOP-a, naročito u okolini Užičke Požege, a u aprilu 1944. obnovljen je Užički partizanski odred koji je već tokom leta imao sedam bataljona i značajno učestvovao u oslobađanju tog kraja.

U Mačvi, Pocerini i Jadru uporišta i organizacije NOP-a stvaralo je Okružno poverenstvo KPJ za Podrinje čiji je sekretar bila Milka Minić. Borci iz ovog kraja odlaze u Podrinjski i Mačvanski partizanski odred koji su delovali u istočnoj Bosni a njihove borbene grupe su prelazile u Mačvu i Podrinje. Podrinjski odred prerastao je kasnije u bataljon koji se toliko povećao da je bio osnova za formiranje 32. srpske (mačvanske) brigade.

U istočnoj Srbiji - Timočkoj krajini (sekretar OK Zaječar bio je Živan Vasiljević) još početkom 1944. stvoreni su uslovi za širi razvoj NOP-a i oružane borbe. Uz postojeća dva bataljona Zaječarskog partizanskog odreda, formiran je i treći, a odred je pridodat i Niški partizanski odred kao četvi bataljon. Zbog nedostatka municije i velikog broja ranjenika posle stalnih borbi, odred se prebacuje na slobodnu teritoriju Toplice gde je u martu 1944, po naređenju Glavnog štaba Srbije, preformiran u Sedmu timočku brigadu koja se, preimenovana u Devetu srpsku, vratila u istočnu Srbiju i za 25 dana vodila 24 borbe.

Od Devete (Timočke), Sedme (Cmotravske) i 14 (Niške)

brigade formirana je, 6. juna, 23. divizija koja je stvorila slobodnu teritoriju između planina Rtnja i Ozrena, odnosno između Knjaževca i Aleksinca. Na planini Bukoviku divizija je 24. jula vodila tešku jednodnevnu borbu protiv četnika Ivankovačkog, Varvarinskog, Resavskog, Timočkog, Krajinskog, Deligradskog, Mlavskog, Knjaževačkog, Čegarskog i Nišavskog korpusa. Četnici su imali oko 450 poginulih a divizija 43 mrtva i 63 ranjena borca. Posle ove borbe, četničke jedinice su se počele osipati i njihova borbena

sposobnost smanjivati. U avgustu je Glavni štab Srbije na ovaj teren poslao i 25. diviziju, a ubrzo je odveo od 20, 23 i 24. srpske brigade formirane u 45. srpska divizija.

U jugoistočnoj Srbiji, uprkos stalnom i snažnom neprijateljskom pritisku, postoji jako žarište NOP-a a partizanske jedinice tokom leta 1944. stvaraju slobodnu teritoriju. Postoje i deluju mnoge organizacije KPJ, SKOJ-a, USAOJ-a, AFŽ-a, narodnooslobodilački odbori, vojne komande mesta i područja, partizanske bolnice, vojne i druge radionice; izgrađuje se upravni i sudski aparat, održavaju vojni i drugi kursevi, a preko savezničkih vojnih misija obezbeđuju se dotur oružja i opreme i evakuacija ranjenika u savezničke bolnice u Italiji. Pokretom rukovode okružni komiteti Kruševac (sekretar Srba Andrejević), Prokuplje (sekretar Radoš Jovanović), Niš (Desimir Jovović), Leskovac (Milija Radovanović), Vranje (Slavoljub Petrović) i Pirot (sekretar Vidoe Smilevski). Na ovoj teritoriji nalazili su se i Pokrajinski komitet KPJ i SKOJ-a za Srbiju, Glavni štab NOV i POJ Srbije, Glavni narodnooslobodilački odbor Srbije. Sve ove aktivnosti i vojna dejstva teku uz veliki teror nemačkog i bugarskog okupatora i njegovih pomagača. U njihovom nastojanju da uguše NOP, civilne žrtve bile su mnogobrojne. Do sredine 1944. neprijatelj je ubio preko dve hiljade a strpao u zatvore i internirao preko 25 hiljada ljudi, opljačkao i popalio preko pet hiljada kuća. No, uprkos tome, stvarale su se nove partizanske jedinice uz sve jača njihova dejstva.

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ BELI

Žiro i devizni račun Društva

Žiro-račun Društva za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

3 5 5 - 1 0 1 9 1 9 4 - 8 3

Vojvodanska banka AD Novi Sad - Filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945, Beograd

Kod iste banke otvoren je i devizni račun Društva. Za devizne uplate potrebno je navesti:

DEUTDEFF (Deutsche Bank AG, Frankfurt)

9 3 6 5 2 8 9 0 0 .

VBUBYU 22 - Vojvodanska banka Novi Sad

Srbija i Crna Gora (Yugoslavija)

5 4 0 1 - 7 0 6 0 0 3 1 / 2 2

Društvo za istinu o NOB, Beograd

DRUGOVAC - POPRIŠTE ČETNIČKOG MASAKRA (5)

Tuče, klanja, paljenja, pljačke...

Još dok se vodila borba u Drugovcu, četnici su počeli sa pljačkanjem i paljenjem. Upadajući u kuće, kundačili su i staro i mlado i sve, pod batinama, terali prema centru sela.

Među prvim, opljačkali su i zapalili kuću Milije Pešića. Sa sobom su potali Miliju i njegovog sina a u zapaljenoj kući ostala su dva deteta; mlađe staro tek šest nedelja. Snaja Milijana potrcala je za mužem i svekrom preklinjući četnike da ih puste a ovi su ih svo troje pobili iz pušaka. Decu su u poslednjem momentu iz zapaljene kuće izvukli susedi.

Grupa četnika predvođena koljačem Aleksandrom Dabićem iz sela Lugavčine prvo je opljačkala a zatim zapalila kuću Aleksandra Brkića. U zapaljenu kuću ugurali su Brkićevog oca Radivoja, majku Milicu i ženu Milevu koji su u njoj izgoreli.

Pred kućom Branka Milojevića, četnici su zaklali Miću Petrovića za koga su posumnjali da je bio u borbi. Kada su žene počele da kukaju i nariču, razdraženi četnici Gorske garde Njegovog Veličanstva, odnosno Kalabićevi četnici, kako ih je narod zvao, uleteli su među njih, kundačili ih, udarali i nogama i rukama.

Na putu prema Badljevići, četnici su ubili Dragoljuba Radojkovića. Nad mrtvim sinom počela je da nariče majka Mileva a pridružile su joj se još dve žene, najbliže rođake. Jedan četnik se tada povukao nekoliko koraka i, pucajući iz puške, ubio sve tri žene.

Pred svojom kapijom zaklan je i Milutin Dačić. Na praznom prostoru zvanom Poljana, nedaleko od centra sela, pre nego što je doterana velika grupa meštana, već su bili streljani Stevan i Milosav Radojević. Ratnika sa Solunskog fronta Milenka Migu Nešića četnici su počeli da kundače a kada je on počeo da uzvraća udarajući ih štapom - isekli su ga kamama.

Na Poljanu četnici su doterali oko dvesta meštana. Postrojili su muškarce ispred mitraljeza a žene i decu odvojili u stranu. Odmah su počeli da pretresaju i da oduzimaju kaiševe, opanke i stvari od neke vrednosti. Jedan od četničkih oficira tražio je da se jave svi oni koji imaju oružje. Javio se samo Milenko Radojković koji je pušten pošto je s jednim četnikom otišao do svoje kuće i doneo pušku.

Tada je na konju došla žena tridesetih godina. Četnici su je zvali Čoka. Preuzela je odmah komandu u svoje ruke. Od postrojenih

Drugovčana tražila je da se dobrovoljno jave saradnici partizana ali se niko nije javio. Četnici su počeli da viču: "Priznajte...ova žena će ionako prepoznati svakog partizanskog jataka!" Odgovora nije bilo.

Pored Čoke stajali su spremni koljači - Milosav Rodić, iz Malog Požarevca, Aleksandar Dabić iz Lugavčine i Đopi (ime mu je ostalo nepoznato). Pošto se niko nije javljao, Čoka je izdvojila trojicu iz stroja. U tom momentu seoskim kolima je prevožen, ranjen u grudi, neki četnički komandant koga su zvali Karađorđe. Videvši pohvatane Drugovčane, pridigao se iz kola i viknuo: "Kojite sve redom...Svi su oni banditi!"

Čoka je dala znak i na izdvojenu trojicu skočili su koljači i prerezali im grkljane. Ne silazeći s konja, prošla je pored postrojenih smrtno bleđih Drugovčana: "Javlajte se gadovi! Ko je od vas bio u borbi?" Ljudi su ćutali.

Ljubomira Ristića nabedila je da je bio predsednik sela. Odmah su ga streljali. Radosava Ilića koljač Dabić ubio je sa pet metaka.

Čoka je i dalje odvajala ljude pa su koljači imali pune ruke posla. Jauci, krkljanja, ropci odjekivali su Poljanom. Nad zaklanim žrtvama koje su se još trzale, ubice su palili cigarete i pušili uz sarkastične komentare.

Kada su izdvojili Živadina Simića, Božidara Ž. Ivkovića i Dragutina Milašinovića, oni su se pogledom dogovorili, naglo skočili i počeli da beže. Samo je Simić uspeo da pobegne...

Dragomira Nešića, okrvavljenog od tuče, četnici su doterali na Poljanu. Kada je video pobijene, počeo je da se brani udarajući četnike i rukama i nogama. Nekoliko četnika oborilo ga je na zemlju i zaklalo.

Milorada Radojković izvukli su iz reda sa namerom da ga zakolju. Otac Živan molio je da zameni sina. Četnici nisu imali milosti. Pred ocem su zaklali sina jedinca. "Sada možete i mene", rekao je otac i legao na zemlju. Jedan od koljača mimo je prišao i u staračke grudi zabio krvavu kamu...

Za klanje je bio odvojen i Radomir Jovanović ali je uspeo da ga izbegne. Krvav od četničkih batina, dok su koljači bili usmereni na druge, neprimećeno je legao među već zaklane...

Na Poljani je poslednji zaklan Vladimir Jocić. Dok se još trzao u ropcu, stigao je četnički kurir i preneo naređenje. Neko od četničkih starešina je viknuo: "Prekidaj klanje! Dosta za danas!" Od oko stotinu pohvatanih Drugovčana, u stroju je ostalo manje od polovine. Više od četrdeset leševa ležalo je na Poljani a ovaj prostor nije bilo jedino drugovačko stratište 29. aprila 1944. Drama se odvijala i kod seoske crkve...

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ BELI

DOSADAŠNJA IZDANJA DRUŠTVA

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. do sada je, u okviru svojih programskih aktivnosti, izdalo više knjiga i publikacija:

- "STVARANJE I RAZARANJE JUGOSLAVIJE" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- "FAŠIZAM JUČE I DANAS"
- Ilija Radaković "BESMISLENA YU-RATOVANJA" (drugo dopunjeno izdanje)
- Džasper Ridli "TITO"
- Ibrahim Latifić "JUGOSLAVIJA 1945-1990."
- Milenko Marković "SRPSKO PITANJE"
- RAZARANJE SPOMENIKA KULTURE NA TLU NEKADAŠNJE JUGOSLAVIJE 1991-1995"
- Miloš Minić "PREGOVORI IZMEĐU MILOŠEVIĆA I TUĐMANA O PODELI BiH"
- "BOSNA I HERCEGOVINA JUČE, DANAS I SUTRA"
- Dr Radoslav Ratković "POLITIKA I USTAV"
- Dr Branko Latas "SARADNJA ČETNIKA SA OKUPATORIMA I USTAŠAMA (1941-1945)"
- "VOJVODINA U ANTIFAŠISTIČKOJ NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI (1941-1945)"
- "AVNOJEVSKI PRINCIPI I ODNOSI U SADAŠNJOJ JUGOSLAVIJI; PAKT O STABILNOSTI ZA JUGOISTOČNU EVROPU"
- "OSVRT NA PUBLIKACIJE O REHABILITACIJI SARADNJE ČETNIKA SA OKUPATORIMA"
- Kiro Hadži Vasilev "SUDBINE SOCIJALIZMA"
- Dr Marko Vrhunec "ŠEST GODINA SA TITOM"
- Dr Dragoljub Petrović "JUGOSLAVIJA U ANTIFAŠISTIČKOM RATU 1941-1945"
- "RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991-1999" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
- Jovo Ninković "ETNIČKA SVOJSTVA RATOVA U JUGOSLAVIJI 1991-1995"
- "VELIKA PODVALA - CENČIĆ PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME" - osvrti i polemike
- Kiro Hadži Vasilev "MEĐUNACIONALNI ODNOSI - BALKANSKA ISKUSTVA"
- ODBRANA ISTORIJSKE ISTINE O NOR-U I SFRJ (zbornik saopštenja i diskusije sa tribine "Da li đaci u Srbiji uče falsifikovanu istoriju")
- "ANTIFAŠISTIČKI NARODNOOSLOBODILAČKI RAT U JUGOSLAVIJI I SAVREMENOST" - zbornik sa istoimenog okruglog stola.

Za članove Društva - cena sa popustom.

SLOVENIJA

Stanovnik o odnosu desnice prema NOB-u

"Kada sam preuzeo odgovornosti predsednika boračke organizacije, izjavio sam da se ne nameravam upuštati u polemike sa desničarskim kritikama naše organizacije jer takve polemike nameću samo da bi naznačili svoju prisutnost u javnom životu" - rekao je novi predsednik Saveza boraca Slovenije Janez Stanovnik.

Razvoj događaja nametnuo je, međutim, neophodnost da se odstupi od ovog stava jer je u međuvremenu postalo jasno da je reč o strategiji desnice koja neprestano proziva Savez boraca uprkos tome što ova organizacija nastoji da ostane izvan stranačke političke borbe. Pošto su u pitanju istupi desnice koji ugrožavaju nacionalne interese i podstiču akcije izvan granica Slovenije, Janez Stanovnik je u više navrata ukazao na konkretna ispoljavanja desničarske strategije u odnosu na narodnooslobodilačku borbu i njihova neposredna značenja.

Reč je, pored ostalog, o nastojanju desnice da se izvrši revizija već usvojene odluke o natpisima na spomen-obeležjima posleratnih žrtava, s tim da se na taj način obnove rasprave o karakteru i vrednostima NOB-a, to jest da se NOB preimenuje u "revoluciju" i na svojevrsan način kriminalizuje. Na unutrašnjem planu cilj je desnice da se na taj način dođe do rehabilitacije kolaboracije pri čemu neki od suseda u pokušajima kriminalizacije NOB-a vide šansu za reviziju mirovnih ugovora, razume se, na štetu Slovenije.

Zbog svega toga Janez Stanovnik često podseća slovenačku javnost na neke neoborive istorijske činjenice. Otpor okupatoru u Sloveniji, jedna je od njegovih osnovnih teza u ovim javnim istupima, nije bio posledica samo koalicijskog sporazuma četiri osnovne disidentske političke grupacije u slovenačkom političkom životu, već je pre svega bio spontani odgovor slovenačkog naroda na uništavanje i genocid od strane nacifašističkog okupatora. Otuda ni kolaboracija sa okupatorom nije bila posledica "revolucionarnog nasilja" već izraz oportunističke politike vrhova predratne slovenačke politike. A da je tako, pozivajući se na dokumente, Stanovnik navodi:

● Klerikalni lideri Kulovec i Krek su dan pre napada Hitlera na Jugoslaviju slovačkog poslanika u Beogradu molili da u njihovo ime interveniše u Berlinu kako bi se nad celom Slovenijom uspostavio nacistički protektorat slično Slovačkoj. Sa istom namerom dotadašnji ban Natlačen, neposredno po talijanskom ulasku u Ljubljano, išao je 11. aprila 1941. u Celje da moli Nemce da okupiraju celu Sloveniju i uspostave svoj protektorat.

● Vođstvo Komunističke partije Slovenije odlučno je zastupalo stanovište da je u toku NOB-a potrebno usmeriti sve snage isključivo protiv okupatora, a nasilje je bilo primenjeno isključivo protiv denucijanata i notornih kolaboranata koji su svojim delovanjem ugrožavali živote slovenačkih građana, pripadnika, saradnika i simpatizera oslobodilačkog otpora.

● Bratoubilački rat je nametan kao "verski rat" na inicijativu sveštenstva ljubljanske biskupije koja je predstavljala samo četvrtinu slovenačke teritorije. Tu se politička kolaboracija razvila u oružanu kolaboraciju.

U skladu s tim, Stanovnik zaključuje: "Hribar-Prunkova teorija o pretvaranju NOB u 'komunističku revoluciju' ne odgovara istorijskim činjenicama već predstavlja ideološku konstrukciju čiji je cilj kriminalizacija i satanizacija NOB-a uz istovremenu rehabilitaciju narodne izdaje."

O ovim pitanjima, Janez Stanovnik je govorio i na Pokljuci, prilikom proslave 60. godišnjice partizanskog pohoda na Triglav. Podsećajući da je Savez boraca nedvosmisleno osudio neke likvidacije neposredno po okončanju II svetskog rata, nespojive inače s partizanskim zakonima i partizanskim moralom, dodao je: "Odlučno se suprotstavljamo da se na osnovu toga blati čitava narodnooslobodilačka borba jer se u NOB-u slovenački čovek borio za svoj opstanak. I neka nikad ne govore da pijeteta radi zahtevaju natpise na spomenicima 'žrtvama rata i revolucije'...U stvari, nije im do pijeteta prema mrtvima, već kosti mrtvih koriste za sadašnje političke igre."

Zašto Slovenije nije bilo u Normandiji?

Na Kneži u Baškoj grapi, prilikom proslave 60. godišnjice poznatih bitaka partizanskog IX korpusa, pred oko dve hiljade ljudi, govorio je donedavni predsednik Slovenije Milan Kučan.

Podsećajući da je demokratski svet s poštovanjem svečano obeležio 60. godišnjicu iskrcavanja u Normandiji i poklonio se onima koji su svojim junaštvom označili konačan slom nacifašizma i povratak izgubljenog sveta slobode, Kučan je konstatovao da na toj proslavi nije bilo Slovenije, nije bilo slovenačkih partizana. Nije se tamo vijorila ni zastava IX korpusa prisutna inače kada je otvaran muzej holokausta u Vašingtonu.

Odgovor je potražio u onom delu aktuelne slovenačke politike koji negira partizanstvo, opravdava kolaboraciju i veliča navodni patriotizam slovenačkog domobranstva.

Pitanje koje je postavio Kučan naišlo je na veliki odjek u slovenačkoj javnosti čemu je doprineo i komentar u "Delu" čija je, pored ostalog, teza da je svojom delatnošću tokom rata VOS (Bezbednosno-obaveštajna služba Osvobodilne fronte)

podstakao katoličku akciju sve većeg približavanja okupatoru. Javilo se više čitalaca.

● Anton Podgoršek, na primer, konstatuje da bi bi, na osnovu političkog koncepta koji slovenačkim građanima nude neke opozicione političke stranke, eventualno postavljanje spomenika Vidkunu Kvislingu u Ljubljani bilo savim utemeljeno. Uostalom, na Žalama, ljubljanskom groblju, već se nalazi velika ploča na kojoj su kao domobranski mučenici navedeni vođa slovenačkog domobranstva Leon Rupnik i šef policije u okupiranoj Ljubljani Lovro Hacin. Domobranci su, inače, na toj ploči predstavljeni kao kao "borci pali za Sloveniju". Takve ploče niču po slovenačkim grobljima kao pečurke posle kiše, samo je ona na Žalama toliko velika pa najviše pada u oči. Podgoršek, pored ostalog, smatra da je negiranje slovenačkog učešća sa saveznicima u borbi protiv nacizma - početak samoisključivanja Slovenije iz evropske zajednice demokratskih naroda. Takođe postavlja pitanje kako će neki slovenački poslanici u Evropskom parlamentu svojim novim evropskim kolegama objasniti da više cene kolaboraciju sa okupatorom nego narodnooslobodilačku borbu.

● Pavle Kornhauser ističe da je na međunarodnoj proslavi u Normandiji došlo do formalnog isključenja Slovenije iz skupine pobedničkih naroda u 2. svetskom ratu i krivicu za to pripisuje nosiocima one politike koja događaje od 1941. do 1945, pa i u 1946, predstavlja kao građanski rat jer je, kako kažu, "jedno zlo vojevalo protiv drugog".

● Milan Kerševan, pored ostalog, ističe: "Bili smo na strani pobednika u najvećoj mori u istoriji čovečanstva i na to smo s pravom ponosni. To bi naša aktuelna politička struktura morala mnogo bolje da koristi u međunarodnim odnosima u prilog ugledu i prepoznatljivosti naše mlade države...Naša je sveta dužnost upoznavati mlađe generacije sa istorijskom stvarnošću i tako sprečiti iskrivljavanje i negiranje dragocenih tekovina četvorogodišnje oslobodilačke borbe...Sve civilizovane evropske države (Francuska, Danska, Norveška i dr) su osudile kolaboraciju kao izdaju sopstvene domovine i o tome se tamo više ne raspravlja. To bi se jednom za svagda moralo dogoditi i kod nas da bismo zajednički gradili srećniju budućnost a ne opterećivali međusobne odnose..."

Film - gruba provokacija

U zapuštenoj kasarni u Tivtu, italijanska državna televizija RAI snima film koji se u Sloveniji već sada doživljava kao gruba provokacija. Sve je, u stvari, provokacija - motiv, sadržaj, termin predviđen za premijerno prikazivanje...

Reditelj Alberto Negrin predstavlja Titove partizane kao okute Slovence koji bez

milosti i sistematski ubijaju nedužne italijanske civile i porodice i bacaju ih u kraške jame - fojbe. U snimanju filma sudeluje beogradska producencka kuća a surove slovenačke partizane igraju srpski glumci, najokrutnijeg među njima - Dragan Bjelogrić.

Premijera filma predviđena je za 10. februar koji su Italijani zvanično proglasili za dan podsećanja na izgnanike iz Jugoslavije i žrtve fojbi. Sve u filmu je velika laž - ističu slovenačka glasila a posebno "Primorski dnevnik". Najpre se na više desetina puta uveličavaju brojke (pominju se čak i milioni) mada se pouzdano zna da se iz Slovenačkog primorja posle kapitulacije Italije 1943. iselilo nešto iznad 20 hiljada lica. Razlozi za to su različiti. Reč je o oblasti koja je prethodno nasilno kolonizirana pa su prvenstveno pobjegli fašistički funkcioneri, karabinjeri, celokupni italijanski administrativni aparat. Dokumenti govore da je italijanska vlada pozivala italijanske stanovnike Istre da emigriraju i naseljavala ih u okolinu Trsta koja je bila naseljena gotovo isključivo Slovencima da bi se tako promenila etnička slika Trsta i okoline.

I kad je reč poginulim, preterivanja u brojkama i intepretacija u filmu su više nego drastični. Talijanska desnica, koju podupire i pomenuti film, ponaša se kao da nije čula za fašizam i njegova zlodela i govori da je "u masakru nad Italijanima izginulo više od deset hiljada ljudi" a istraživanja (i na italijanskoj i na slovenačkoj strani) kreću se oko cifre od 1.700 poginulih (oko 600 u Trstu i okolini, oko hiljadu u području Gorice). Među njima više od polovine bili su pod oružjem (policajci, karabinjeri, vojne osobe), jedan deo su fašistički funkcioneri, a nekoliko stotina slovenačkog porekla - osumnjičeni za kolaboraciju.

Uz sve ovo, u Sloveniji se podseća da u Italiji nije niko procesuiran iako je Jugoslavija svojevremeno Komisiji Ujedinjenih nacija dostavile dokaze za 679 ratnih zločina počinjenih u vreme italijanske okupacije. U koncentracionim logorima bilo je 30 hiljada Slovenaca od kojih se svaki deseti nije vratio kući, a rat je iza sebe ostavio 42 hiljade mrtvih u Julijskoj krajini i preko 12 hiljada u Ljubljanskoj pokrajini.

BOSNA I HERCEGOVINA

Dobro došao nazad

Sarajevski "Dani", u rubrici "Fenomeni", pod naslovom "Dobro došao nazad" pišu o tome kako je nekadašnji predsjednik SFRJ Josip Broz Tito postao pop-art ikona, simbol promjena i lice lijepih sjećanja. U listu se, između ostalog, navodi:

● U posljednje dvije godine, ime Josipa Broza je aktualizirano, najvećim dijelom kroz rad raznih udruženja širom BiH, koja

sva nose Titovo ime i koja, kako kažu njihovi članovi, "baštine uspomenu na druga Tita i tekovine antifašističke borbe i imaju za cilj da se suprotstave politiziranju Titovog lika". Takvih udruženja u BiH za sada ima jedanaest i iz dana u dan raste broj njihovih članova i to na području oba entiteta. Trenutno rade na međusobnom povezivanju i osnivanju saveza udruženja...

● Zlatko Dukić, predsjednik Udruženja građana "Josip Broz Tito" iz Tuzle objašnjava: "Ako imate člana Predsjedništva koji se ponosi svojim fašističkim porijeklom, možete odgovoriti jedino antifašizmom!" Udruženje u Tuzli broji oko 1.200 članova, a posebno treba istaći podatak da je trećina članova rođena poslije Titove smrti. U planu je da se u septembru održi simpozij na temu "Tito i mladi". "Ne želimo, niti možemo, vratiti staro vrijeme, ali se protiv fašizma možemo boriti" - kategoričan je Dukić.

Sarajevski list postavlja pitanje otkuda tolika pasioniranost Titom među mladim ljudima, skoro četvrt stoljeća nakon njegove smrti. Zatim konstatuje da se Tito na mala vrata vratio u bosanskohercegovačku svakodnevicu. Vide se majice sa njegovim likom i svaki čas se pojavi u vidu nekog transparenta simbolizirajući ko zna šta. Mladi i ambiciozni Saša Magazinović, član Predsjedništva Udruženja građana "Josip Broz Tito" iz Sarajeva, navode "Dani", davne 1985. godine položio je pionirsku zakletvu i na nju je jako ponosan. "Žao mi je što ga nisam upoznao i što nisam živio u njegovom vremenu", kazuje Saša i dodaje: "Taj sistem je imao puno pozitivnih stvari, ali i svojih promašaja. Ako tako gledamo na stvari, bez nekog navijanja, moramo priznati da je bilo mnogo više pozitivnih strana režima. Tada se živio život dostojan čovjeka. Uzmimo za primjer borbe iz 2. svjetskog rata. O njima se najviše vodilo računa. Bili su socijalno i stambeno zbrinuti, država im je omogućavala školovanje i bili su građani prvog reda. O borbama iz prošlog rata niko ne vodi računa i oni su nezadovoljni svojim statusom..."

O ovom fenomenu autoru članka su još govorili dr Omer Ibrahimagić i prof. dr Božidar Gajo Sekulić, svako iz svog ugla i sa naučnog stanovišta, a dr Šemso Tucaković, autor mnogih knjiga na ovu temu, Tita smatra likom koji je igrao značajnu ulogu u kreiranju BiH. Po njemu, ljudi se rado sjećaju dobrih vremena jer sadašnji sistem ne pruža blagodeti koje su u bivšem sistemu bile tako očite, iako je to bio period jednopartijske diktature: "Nisam bio član Saveza komunista, ali sam puno pozitivnog napisao o Titu. Nisam za to da se Tito briše. I sada je najbolje ne sjećati se tog vremena da se današnji sistem ne bi, ne daj Bože, upoređivao sa boljim" - Tucakovićeva su riječi.

Milivoj PISAR

Proslava Dana ustanka na Ivan-planini

Preko četiri hiljade ljudi - boraca i građana, a posebno mladih, okupilo se na Ivan-sedlu u čast Dana ustanka u Bosni i Hercegovini. Reč je o proslavi čija je tradicija, prekinuta 1992. zbog rata, nastavljena u prvoj godini novog milenijuma.

Organizatori proslave su naizmjenično općine Hadžići i Konjic. Na nju dolaze i susjedi - Sarajlije, Mostarci, Jablaničani, a ima i učesnika iz drugih dijelova nekadašnje zajedničke države. Ove godine organizator je bila općina Konjic, odnosno njen Općinski odbor Saveza boraca sa Murizom Alikadićem na čelu koji se, posle intoniranja himne BiH, skupu obratio prigodnim govorom. Zatim su govorili zamjenik načelnika općine Konjic Samir Hadžihuseinović, načelnik općine Hadžići Halid Bajrić i potpredsjednik Saveza boraca BiH akademik Juraj Martinović.

Cvijeće na spomenik 29. hercegovačke divizije, koja je u borbi za oslobođenje Sarajeva 1945. godine izgubila 618 boraca, položili su predstavnici Armije BiH iz Hadžića, SUBNOAR-a Hadžića i Konjica, Foruma mladih iz Sarajeva, Društva prijatelja Josipa Broza Tita iz Sarajeva i drugi.

Prtoslava je bila masovno posjećena a za nju je karakteristično zajedničko učešće boraca-partizana, koji su obnovili državnost BiH, i boraca koji su tu državnost odbranili tokom posljednjeg rata. Na vjetrobranim pristiglih autobusa bile su Titove slike. Kulturno-umjetnički program izveli su KUD "Ivan-planina" iz Tarčina i muzički orkestar iz Hadžića.

Rade VUKOSAV

HRVATSKA

Na rečima - sad su svi antifašisti

Posle rušenja više hiljada spomenika i spomen-obeležja NOB-a, među kojima i dela najvećih hrvatskih umetnika, legalnog nastupa sa ustaškim simbolima i masovnih koncerata sa pesmama u duhu genocidnih smernica Pavelićevog ministra Mile Budaka, u Hrvatskoj, sve više svesnoj da se sa naci-fašističkim opredeljenjima ne može u Evropu - duvaju neki novi vetrovi.

"Nadamo se da nacifašističke ideje ipak polako odlaze u povijest. Antifašizam kao civilizacijska tekovina, te događaji vezani za antifašističku borbu polako ali sigurno dobivaju svoje pravo mjesto" - ističe predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske Ivan Fumić.

Ovaj zaključak u skladu je sa mnogim izjavama i akcijama istaknutih hrvatskih političkih i drugih ličnosti od kojih su neki, tako reći do juče, zastupali sasvim suprotne pozicije. Predsednik Hrvatske vlade Ivo Sanader

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

više puta je ponovio ono što je rekao i u Blajburgu - da se Hrvatska zasniva na antifašizmu. U posljednje vreme u tom smislu govori čak i ekstremni Tuđmanov jurišnik Vladimir Šeks pa je razumljivo da to ponavlja i dužnosnici na hijerarhijskoj lestvici niže od premijera i predsjednika Hrvatskog sabora.

U skladu s tim, uklonjen je spomenik zloglasnom komandantu ustaške Crne legije i ratnom zločincu Juri Francetiću podignut pre četiri godine u Slunju. Uklonjen je i tek postavljeni spomenik tvorcu rasnih zakona ustaškog doglavniku Mili Budaku, u ličkom podvelebitskom selu Svetom Roku, ali Budakovo ime "krasi" još ulice mnogih hrvatskih gradova među kojima su i Dubrovnik i Split.

Obnovljeni su spomenik "Kameni cvet" i spomen područje Jasenovac. Na komemorativnoj svečanosti, u prisustvu autora spomenika Bogdana Bogdanovića, hrvatski premijer Sanader je, citirajući davno izgovorene Bogdanovićeve reči ("Cvet simbolizira život, nikog ne vređa, nikom ne pretili, ne poziva na osvetu, a opet ne skriva istinu"), između ostalog rekao:

- Došao sam se pokloniti pred obnovljenim spomenikom da se ne sakrije i ne zaboravi istina kako se zločin više nikad ne bi ponovio. Nema tog cilja, političkoga ili nekog drugog, koji može opravdati zločin.

- Osuđujemo i odbacujemo svaki ekstremizam, radikalizam, rasnu, nacionalnu i vjersku mržnju i netoleranciju ma s koje strane one dolazile. Mladima treba otvoreno reći da se protokom vremena povijest ne briše.

- Pobjeda nad zločinom, pobjeda života nad tragedijom Jasenovca, pobjeda antifašizma nad nacizmom i fašizmom, pobjeda je vrijednosti utkane u Europu i u modernu Hrvatsku.

S druge strane, borci narodnooslobodilačkog rata 1941-1945. zameraju aktualnoj hrvatskoj vlasti da samo na rečima odaje priznanje borcima NOR-a ali im ne vraća oduzeta i zaslužena prava. Ovo je, pored ostalih, na velikom narodnom zboru na Učki istakao i Miho Valić, predsjednik Saveza antifašističkih boraca Istarske županije. Tom prilikom proslavljeni su Dan pobjede nad fašizmom, 60. godišnjica formiranja 1. istarske brigade "Vladimir Gortan" i održavanja Prve oblasne konferencije USAOH-a za Istru i Rijeku.

I delegacija preživelih logoraša NDH, koja je posetila predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, naglasila je da ovim logorašima nije priznat status bivših političkih zatvorenika što predstavlja diskriminaciju onih koji su se borili za antifašističku Hrvatsku. A taj status je, inače, priznat onima koji su bili zatvoreni posle 1945. godine. Sličnu nepravdu trpe i vojni penzioneri među kojima su dve trećine učesnici NOR-a 1941-1945.

Dakle, odnos prema antifašizmu i antifašistima u Hrvatskoj je danas negde između reči i zbilje. Tek ostaje da se vidi da li će stvarnost biti usklađena sa onim što se priča ili će reči, za koje mnogi veruju da su upućene samo Evropi, otići u vetar

Da li će se menjati udžbenici istorije?

"Više od desetljeća učenicima nije predočena istina o antifašističkoj borbi kao sastavnici pobjedonosne antifašističke koalicije. Djeca koja su bili svjedoci posljednjih ratnih događanja u XX stoljeću slušala su pjesme o Juri i Bobanu i vidjela ustaški pozdrav 'za dom - spremni', a da im nije objašnjeno šta te pjesme i pozdrav znače" - pisao je pre nekoliko godina predsjednik Saveza antifašističkih boraca Ivan Fumić tadašnjem ministru prosvete i sporta Hrvatske Vladimiru Strugaru.

Odgovora nije bilo. U stvari, nema ga godinama jer se Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske (SABA) neprestano obraćao nadležnima sa zahtevom da se izvrši revizija udžbenika istorije u kojima je iskrivljena istina o antifašističkom NOB-u uz umanjivanje ustaških zločina i bez jasnog stava o tome da su se ustaše, četnici i domobranci borili na strani okupatora. Za 13 godina u tom pogledu nije, međutim, ništa učinjeno.

Antifašizam u školskim udžbenicima bila je tema i na skupu povodom Međunarodnog dana žena. Tada je stručna grupa sačinila analizu udžbenika i objavila je u posebnoj publikaciji koja je, podržana i od strane SABA i 17 drugih nevladinih organizacija, dostavljena Vladi Hrvatske i njenom Ministarstvu prosvete i brojnim zastupnicima u Hrvatskom saboru. Iz ministarstva su vraćeni svi primerci bez ikakvog komentara. Dakle, ignorantski!

Ohrabruje jedino što je aktuelni ministar znanosti, obrazovanja i športa dr Dragan Primorac javno izjavio da je "o ustaštvu prošlost rekla sve, da moderna hrvatska država ima svoj jasan stav da udžbenici trebaju doživjeti ozbiljnu reviziju, te da konačno trebamo napraviti korektan i znanstveno utemeljen udžbenik koji onda opet nećemo mijenjati za nekoliko godina."

Za obnovu spomen-doma ZAVNOH-a

Sa svečanog skupa građana i boraca u Glini povodom 60. godišnjice oslobođenja ovog grada upućen je apel Hrvatskom saboru za obnovu spomen-doma ZAVNOH-a u Topuskom.

Zgrada u kojoj je 8. i 9. maja 1944. godine održano istorijsko zasjedanje ZAVNOH-a srušena je u posljednjem ratu, a "Sabor je kao pravni slijednik ZAVNOH-a, ističu učesnici skupa u Glini, najpozvaniji i pred narodom i poviješću najodgovorniji da

pokrene i realizira obnovu ovog objekta od velike povijesne i kulturne važnosti za Hrvatsku i tako doprinese očuvanju i afirmaciji istine o svome povijesno pravnom kontinuitetu i o dosezima antifašističke borbe u Hrvatskoj".

Zagreb i Hrvatska u Titovo doba

U izdanju Saveza društava "Josip Broz Tito", u Zagrebu je izašla knjiga "Zagreb i Hrvatska u Titovo doba". Urednik knjige Tomislav Badovinac u predgovoru ukazuje šta je potaklo izdavača da pripremi i štampa ovu knjigu:

"Hrvatska se osamostalila u nametnutom ratu, te je međunarodno priznata na temelju antifašističke pobjede i državnopravnih tekovina narodnooslobodilačke borbe, tj. AVNOJ-a i ZAVNOH-a i jugoslavenskog Ustava iz 1974. godine. Velik dio hrvatskog materijalnog i duhovnog bogatstva stvoren je upravo u tom, gotovo polustoljetnom socijalističkom razdoblju, razvojem modernog društva i nacije. Pa ipak, novi poredak u samostalnoj Hrvatskoj grubo je kidao, pa i dalje kida, veze s tom našom nedavnom prošlošću. Unatoč ustavnoj preambuli, u kojoj je ZAVNOH označen kao jedna od osnova samostalne Hrvatske, na svim se poljima, ekonomskom, socijalnom, političkom, a nadalje i na svjetonazorskom, zaboravlja, negira i falsificira razdoblje od 1941. do 1990. godine..."

Ukratko: suvremena Hrvatska je velikim je dijelom nasilno prekinula kontinuitet sa svojom nedavnom prošlošću, pa umjesto da na antifašizmu kao općoj civilizacijskoj baštini nadograđuje ono što je bilo dobro i popravlja ono što je bilo loše, konstruiraju se ideološki poželjna slika povijesti i vrijednosne orijentacije koje nisu otvorene prema budućnosti.

Ove, tek sažeto naznačene činjenice, osnovna su motivacija Savezu društava "Josip Broz Tito" Hrvatske da se odupre takvu povijesnom zaboravu. Unatoč materijalnoj oskudici, okupili smo ugledne autore, povjesničare, ekonomiste, sociologe, publiciste, kako bi oni zajednički, a što cjelovitije, sagledali svjetla i tame nedavne prošlosti, a koja je bila u znaku socijalističkih pregnuća..."

Na oko 500 stranica, u knjizi su, pored pomenutog predgovora Tomislava Badovinca, sledeći delovi:

- Zagreb do 1941 - aktivnost Josipa Broza Tita u Zagrebu;
- NOP u Zagrebu i učešće stanovništva u antifašističkom NOP-u;
- Razvojne karakteristike Zagreba od 1945. do 1990;
- Osnovne značajke društveno-ekonomskog razvoja Hrvatske;
- Josip Broz Tito;
- Pogovor dr sc. Predraga Matvejevića.

STIPE ŠUVAR (1936-2004)

Ljevica na jugoistoku Evrope

Sve zemlje jugoistočne Evrope, osim Grčke i Turske, nalaze se u procesu tranzicije iz "socijalizma nerazvijenosti", odnosno socijalizma kakav se bio uspostavio u odreda seljačkim zemljama, a koji je bio, kako je objašnjavao njemački teoretičar Elmar Altvater, u znaku "nadoknađivanja industrijalizacije", u "kapitalizam nerazvijenosti", svojstven "periferiji" i "poluperiferiji" kapitalističkog univerzuma, za razliku od njegova "centra" (to su danas Sjeverna Amerika, zapadna Evropa, Japan i neki bivši britanski dominioni).

Što se tiče Grčke i Turske, u njima "kapitalizam nerazvijenosti" postoji od ranije, odnosno one su još daleko od toga da zakorače u "kapitalizam razvijenih" (mada je Grčka integrirana u Evropsku uniju).

Sve zemlje jugoistočne Evrope nalaze se, dakle, na "poluperiferiji" kapitalizma.

Kao što to objašnjavaju Andre Gunder Frank, Immanuel Wallerstein i drugi, kapitalizam po svojoj prirodi "proizvodi" nerazvijenost, kao onu drugu stranu razvijenosti. Dakako, svi se razvijaju i posvuda je razvoj i glavna parola i u fokusu praktične politike, no razvoj je u "centru" kapitalizma, a o čemu je svojedobno pisao Paul Sweezy, nezavisan, a na "periferiji" i "poluperiferiji" zavisna. Stopa eksploatacije na "periferiji" i "poluperiferiji" uvijek je veća, a ona onda omogućava i lokalnim vladajućim klasama i s njima povezanim elitama da žive na razini koja se može usporediti s razinom života buržoazije u "centru". Visoka stopa eksploatacije omogućava i značajan transfer viška vrijednosti s "periferije" ili "poluperiferije" u "centar" (u novčanom obliku, tj. obliku profita, kamata, renti, dividendi). A druga strana zbilje je bijedni životni standard, često na razini pukog preživljavanja, ili i ispod toga, radnika, seljaka i marginalizirane sirotinje u selu i gradskim naseljima bijede.

U neku ruku, u jugoistočnoj Evropi posrijedi je "latinoamerikanizacija" društva, ili (nacionalnih) društava, a bez klasičnih oligarhija i generalskih klika.

U uvjetima kraha "seljačkog socijalizma" (pa i onog koji je bio proklamirao i pokušao ostvariti socijalističko samoupravljanje) i prelaženja u "kapitalizam nerazvijenosti" i u donedavno socijalističkim zemljama jugoistočne Evrope došlo je do raspadanja "stare" ljevice. Komunisti su se pretežno prekrstili u socijaliste (Srbija, Crna Gora, Albanija, Bugarska, Rumunjska), ili u socijaldemokrate (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija). A malobrojni su ostali, odnosno postali beznadni, okamenjeni dogmatici. Mnogi borci za socijalizam pretvorili su se u borce za kapitalizam, komunisti u antikomuniste, internacionalisti u nacionaliste, republikanci u monarhiste, ateisti u vjernike. A

oni koji su uzeli ime socijaldemokrata imitiraju socijaldemokrate na Zapadu, a da zapravo i ne znaju šta je to socijaldemokracija i zašto se ona zalaže i ujedno ne uviđaju da je socijaldemokracija na Zapadu u velikoj krizi (srušena je ili se jedva drži njezina "država blagostanja"). I onda kada sebe smatra i proglašava ljevicom, bivša-sadašnja "ljeвица" je, kao i "desnica" (jer i sadašnja "desnica" i sadašnja "ljeвица" su na istom zadatku: uvođenju "kapitalizma nerazvijenosti"), zaokupljena državama-nacijama, njihovim zaokruživanjima, etničkim homogenizacijama, razgraničenjima, sukobima (to se odnosi ne samo na države na prostoru bivše Jugoslavije, već i na Albaniju, Grčku, Tursku, Bugarsku, Rumunjsku), uz ideologiju "razvojnog populizma", a bez stvarnog razvoja. Ekonomiju su već preuzele ili preuzimaju afilijacije multinacionalnih kompanija Zapada.

Od radničke klase u klasičnom smislu, u smislu nosilaca pretežno manuelnih poslova u materijalnoj proizvodnji, ni u svijetu, a posebno u zemljama jugoistočne Evrope, više se ne može nešto očekivati. Ona je izložena "fleksibilizaciji radne snage", a dobrim dijelom je i uništena dezindustrijalizacijom. Radnička klasa u tom tradicionalnom poimanju već se, posebno u zemljama na području bivše Jugoslavije, dezintegrirala, srozala na lumpenproletarijat, koji eksploatira "domaća" lumpenburžoazija, a višak vrijednosti sve se više transferira u zemlje korporacijskog kapitala Zapada.

No, tu je radnička klasa u jednom novom značenju, a čine je sve brojniji intelektualni proletari koji su svoj misao, pretežno kreativni, a ne fizički, pretežno repetitivni rad prisiljeni prodavati kapitalistu, poslodavcu, od sitnog kapitaliste do neke multinacionalne korporacije, pa i države, ukoliko je na djelu i državni kapitalizam. A sada se radi o tome kako se i na kojem programu, kojim programima, računajući i na te promjene u socijalnoj strukturi, konstituira, organizira i djelatno istupa jedna nova ljevica.

Ona, dakako, ni u jugoistočnoj Evropi neće imati izgleda ako svoj program, svoje programe, ne izvodi iz sagledavanja svjetskoepihalnih kretanja i onda ih primjenjuje u lokalnim prilikama, u intelektualnim i praktičnopolitičkim kontestacijama. To je presudno i za političke stranke koje nisu niti degenerirane stranke "stare" ljevice, ni stranke koje su se samo preimenovala da bi i same radile na uvođenju i širenju "kapitalizma nerazvijenosti".

I u jugoistočnoj Evropi, pa i posebno u zemljama na prostoru bivše Jugoslavije, pomalaju se društvene, a i političke snage koje osporavaju kapitalizam "periferije" i "poluperiferije", kao i kapitalizam uopće. Ali te snage mogu računati na vlastita postignuća samo ako svoja

Zakazanu beogradsku promociju "Hrvatskog karusela", najnovije, nažalost i posljednje knjige Stipe Šuvara, pretekla je vest o njegovoj iznenadnoj smrti. Održana je otuda i kao posljednja počast doslednom levičaru, borcu protiv nacionalizma, istinskom Jugoslovenu, istaknutom naučniku, omiljenom profesor.

Na promociji, uz učešće velikog broja članova Društva za istinu o antifascističkom NOB-u i drugih beogradskih prijatelja i saradnika Stipe Šuvara, govorili su Milenko Marković i dr Zoran Vidojević. Marković je tom prilikom, između ostalog, rekao:

- Šuvar je demonstrirao retku sposobnost da se može voleti sopstvena nacija a da se ne bude nacionalist.

- Nije posedovao crte populizma ali je zato bio cenjen političar do čijeg mišljenja je stalo i onima koji se nisu slagali s njim.

- Šuvar imponuje čvrstinom svojih levih ubeđenja i socijalističkim vizionarstvom... On jednostavno nije dozvoljavao vladajućem establišmentu i nacionalistima koji bi Jugoslaviju i socijalizam hteli da izbrisu iz istorijskog pamćenja naroda.

nastojanja uklapaju u borbu za društvene promjene na globalnom planu, u znaku ideja ljevice još iz Francuske revolucije: sloboda, jednakost, bratstvo. Posrijedi je formiranje i nastupanje antiglobalizacijskog, odnosno alternativnoglobalizacijskog pokreta, koji je, ma koliko da je heterogen i mada u njemu tu i tamo istupa i klasična desnica, ona globalna snaga koja će ako ne već danas, a ono sutra, preurediti svijet borbom za civilno društvo (a ostvareno civilno društvo ne može biti, odnosno ostati kapitalističko), za ekološki socijalizam, socijalno tržište, ovladavanje razvojem, koji neće biti diktiran iz (kapitalističkog) centra, već će biti koordiniran u asocijacijama u koje će ljudi slobodno ulaziti bez obzira na granice država i rasnu, etničku, religioznu pripadnost u svjetskoj zajednici, koja funkcioniše kao "umreženo društvo" (Manuel Castells). Ta su kretanja tek u začetku, ona će također značiti globalizaciju, ali ne takvu koja svaki djelić globusa hoće podrediti tobože vječnim zakonima profita.

I ovdje, na jugoistoku Evrope, jedna nova ljevica sigurno neće biti učinkovita, ako bude tek prepisivala programe socijalne demokracije iz "centra" kapitalizma (koja se zanosi "trećim putem"), jednako kao što će biti sterilna i neutjecajna ako bude ponavljala štošta i iz repertoara "stare" ljevice komunističke provenijencije.

A "tranzicija" i na jugostoku Evrope, u smislu punog konstituiranja, pa onda i trajanja "kapitalizma nerazvijenosti", ne vodi, dakako, nikamo osim ostanju na "poluperiferiji" kapitalizma u povoljnijem slučaju, a u nepovoljnijem na njegovoj "periferiji".